

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs: 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie: Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

Het niet te verwaarlozen 1914-Ontwerp over de Hervorming van het Vooronderzoek

Het lijdt beslist geen twijfel dat het gezag van de rechtsuitspraken zich grotendeels op het ononderbroken voortduren van de wetten steunt. Maar ook ligt het voor de hand dat men de wet niet mag laten stollen in een buiten de evoluërende werkelijkheid gelaten abstractie.

Ook is het zonneklaar dat de standvastigheid van de wetsvoorschriften tegen willekeur en politieke deining vrijwaart. Evenwel dient vermeden dat deze bekommernis het rechtsleven zou lamleggen, om ten slotte tegen het belang van de mens in te werken.

Recht, inderdaad, is geen abstract iets: het leeft diep in het mensengewemel, en ondergaat aldus noodzakelijk alle wijzigingen in de maatschappelijke opvattingen en structuren. Voornamelijk het strafrecht, zo nauw aan het mens-zijn gebonden, vergt bestendige herziening, en soms diepe hervorming, om aan het reële van zijn finaliteit aangepast te blijven.

I. Noodzakelijkheid tot hervorming van het Voor-onderzoek

Daar willekeur en « bon plaisir » als maatstaf werden aangelegd, was de strafproceduur al te lang onduidelijk gebleven, en van streek tot streek verschillend. Haar evolutie hing inderdaad af van het mysterievol ontstaan en de overlevering van de gewoonten en gebruiken, en zij werd bepaald niet aangewakkerd door de sluimerende sociale fijngevoeligheid van de soevereinen. Pogingen tot waarborgscheppende regeling bleven vruchteloos, laat staan, door de magistratuur zelf gesaboteerd.

Met de Franse revolutie kwam het eindelijk tot uitbarsting en de tijd van de napolcontische wetgeving brak aan. Onder deze wetboeken kwam het op 17 November 1808 gedecretéerd Wetboek van Strafvordering als een onrijpe vrucht voor, als een haastig en onvoldoend overwogen werk. Het was geen op klaar begrip uitgebouwde en samenhangende regeling, maar veeleer een transactie tussen het nevelachtig obscurantisme dat de folterbanken had toegelaten en de uitbundige doch ondoeltreffende slagwoorden van 1789.

Zulks was onze Constituanten niet ontgaan, want bij het aannemen der Franse Wetboeken werd de herziening ervan door artikel 139, 11° van de Grondwet uitdrukkelijk bevolen. Wat het strafprocesrecht betreft werd in 1830 een extraparlamentaire commissie met de herzieningstaak gelast; zij werkte onder leiding van vooraanstaande juristen, waaronder prof. Nijpels, maar haar voorstellen en ontwerpen konden de aandacht van de wetgever niet doeltreffend gaande houden. Nu en dan bekwam men wel gedeeltelijke en sporadische aanpassingen of wijzigingen (1), maar het geheel van het vraagstuk bleef voor discussie en voorstel open (2).

Thans nog is men op zoek naar een vereenvoudigd en samengeordend stelsel dat zou overeenstemmen met de huidige begrippen over misdaad, opsporing en betuigeling. De criminologie heeft diep ingeoeten op van oudsher aanvaarde begrippen: er wordt minder gegeven om de misdaad en veel meer om de persoon, die door het plegen van een inbreuk, blijk geeft van a- of antisociale strckkingen. In het ruim overdenken naar nieuw ingrijpen tot verdediging van de orde, wordt vooral het voor-onderzoek aan de kaak gesteld, en men is het eens om Boek I van het Wetboek van Strafvordering aan grondige hervorming te onderwerpen.

Maar, zo men het eens is over de noodzakelijkheid van een hervorming, kan een akkoord over de draagwijdte er van niet gevonden worden. Bij nazicht van de gedane voorstellen valt het onmiddellijk op hoezeer het 1914-ontwerp werd uitgewerkt en hoe logisch het voorkomt (3). De strekking van dit ontwerp opnieuw te onderlijnen en ze aan latere voorstellen te toetsen wordt ons beperkt inzicht.

II. Voornaamste gebreken van ons vigerend stelsel

Onder de verwijten die het huidige voor-onderzoek in strafzaken zich op de hals haalt, ligt vooral het hybridisch optreden van de onderzoeksrechter, tegelijk vervolgingsagent en beslechtende rechtsmacht, alsmede het geheim doervocren van een met eerbied voor de mens onvercnigbare inquisitieproceduur te onderlijnen.

A. Dualiteit van de Onderzoeksrechter

Zo men het nodig heeft geacht bepaalde inbreuken aan voorbereidende instructie te onderwerpen, is het blijkbaar geweest om er zeker van te zijn dat alleen deze zaken aan de rechtbanken ten gronde zouden worden voorgelegd, waarin de accusatie in rechte en feite voldoende steek houdt.

De onderzoekstaak is dus vooral een taak van naden toezicht, en de hiermede gelaste magistraat is een soort door de rechtbank vooruitgeschoven filtreringspost. De onderzoeksrechter krijgt aldus een voorbereidende beoordelingstaak, voor welke uitvoering hij volledig van de vervolging onafhankelijk moet blijven. In strafzaken is het parket inderdaad een « partij », want het vertegenwoordigt de regering bij de rechterlijke macht (4). Aldus zou de onderzoeksrechter met de procureur niets gemeens mogen hebben.

Maar zulks is in feite het geval niet!

Uit de feiten zelf reeds ontspruit de beroeps-solidariteit tussen zittende en staande magistraten. In strafprocesrecht groeit deze solidariteit aan tot een tegen de verdachte werkende « coalition inconsciente », door professor Prins in 1879 reeds aangeklaagd (5).

Wel had men naar een theoretische waarborg uitgezien. De onderzoeksrechter is in rechte van het parket onafhankelijk. In feite nochtans is hij met de vervolging zo onwrikbaar verbonden dat de beste juristen de vraag hebben kunnen stellen of hij iets anders was dan « l'agent du parquet chargé de former l'accusation préparatoire » (6).

De veelzijdigheid en ingewikkeldheid van de aan de onderzoeksmagistraat opgelegde taken maken er een hybridisch wezen van: enerzijds agent van de uitvoerende macht, die de delinquenten opspoort en voor de rechters brengt, en anderzijds een van deze rechters.

De onderzoeksrechter is inderdaad:

- *Rechter*: d.i. onafzetbaar lid van de rechterlijke orde, wat hij blijft na zijn aanduiding als onderzoeksrechter; steeds is hij bevoegd om, zoals eenieder der andere rechters in alle kamers van zijn rechtbank te zetelen (7).
- *Onderzoeksmagistraat*: d.i. een door de uitvoerende macht met een bijzondere taak gelaste magistraat, en voor de uitvoering van deze taak hangt hij in zijn loopbaan van deze macht af (8).
- *Officier van gerechtelijke politie*: d.i. een ondergeschikte vervolgingsagent, aan tucht en toezicht van de uitvoerende macht onderworpen (9).

Weliswaar beperkt zich de aan het parket toegekende disciplinaire macht tot de activiteit van de onderzoeksrechter als officier van gerechtelijke politie. Het parket moet zich tot de rechtbank wenden wanneer het de bevelen van de onderzoeksrechter wil bestrijden.

Maar hoe onbepaald is dat onderscheid tussen de daden van de onderzoeksrechter niet? Welke daden strekken tot constatacie van inbreuk en tot verzameling van bewijzen, en welke daden zijn beslechting tussen rechten, en beoordeling van toestanden? Is het wel mogelijk de grens te vinden tussen politie-activiteit en de jurisdictiedaden van de onderzoeksrechter?

Daarenboven dient de onrechtstreekse actie van het parket onderlijnd te worden.

Het is het parket steeds mogelijk in de aanduiding, in de keus van een rechter als onderzoeksrechter tussen te komen. Het parket kan ongunstig adviseren omtrent de candidatuur van een bijzonder onafhan-

kelijk lid van de rechtbank; het kan de vernieuwing van een reeds verleend mandaat voor bepaalde onderzoeksrechters ongepast verklaren; het kan ook, alhoewel dit in feite moeilijker is, de intrekking van een lopend mandaat uitlokken.

En in de praktijk, eindelijk, staat het de procureur vrij, voor iedere zaak, « zijn » onderzoeksrechter uit te kiezen. Weliswaar ondergaan wij het Frans gebruik nog niet, waar het openbaar ministerie beslist aan welke onderzoeksrechter een bepaalde zaak wordt toevertrouwd, en waar bepaalde dossiers uit een kabinet worden weggehaald om aan een andere magistraat te worden toevertrouwd (10). Evenwel is het de leden van onze parketten mogelijk de inleidende vorderingen slechts te ondertekenen wanneer de onderzoeksdienst wordt waargenomen door deze magistraat welke zij verkiezen om de zaak te behandelen.

Aldus staat het zonder twijfel vast dat de huidige onderzoeksrechter, noodgedwongen, in een zekere staat van ondergeschiktheid met het parket samenwerkt. Hoe onlogisch komt het dan niet voor, in éénzelfde rechtsgebied, twee hoofdofficiëren van gerechtelijke politie bevoegd te stellen, waarvan één zittende rechter, welke, in deze hoedanigheid hoger in rang dan de parketleden, er feitelijk ondergeschikt aan is: rechtstreeks in de uitoefening van zijn taak, onrechtstreeks in het verloop van zijn carrière.

Onze huidige onderzoeksmagistraat, noch procureur, noch rechter, is dus wel een onduidelijk wezen, partij en rechter in dezelfde zaak, ondergeschikte medewerker van de vervolgende partij enerzijds, en anderzijds bevoegd om de eisen van deze partij bij rechterlijk bevel van de hand te wijzen. Hoe men dit ook keren zou kan zulks niet bijzonder samenhangend genoemd worden.

B. Onrechtvaardigheid van het geheim onderzoek

Het door ons wetboek opgelegd geheim tijdens het voor-onderzoek verwekt onrechtvaardigheid daar het een zwaar onevenwicht wettig maakt tussen het algemeen belang en de nodige eerbied voor het tot de veroordeling onschuldig blijvend individu.

Onbetwistbaar hebben alle onderzoeksrechters steeds geweigerd partijdig op de vorderingen van het parket in te gaan. Maar werd er niet uitgelegd hoe zij noodzakelijk worden blootgesteld aan « onbewuste vooringenomendheid »? De onderzoeksrechter vangt een zaak aan op grond van eenzijdige vervolgingsakten welke de vorderingen vergezellen; daarop steunt hij zich noodgedwongen om zijn onderzoek zonder daadwerkelijk toezicht door te voeren (11).

Met aan de onderzoeksrechter het geheim ten opzichte van de verdediging op te leggen heeft de wetgever hem oogkleppen aangebonden, oogkleppen die de accusatie in het oog houden maar het niet makkelijk laten de steeds veelzijdige waarheid en werkelijkheid te ontmoeten.

Weliswaar vindt men in de praktijk geen enkele onderzoeksrechter die het geheim naar eis van de wet naleeft. Alle getuigenissen, indicieële elementen en deskundige adviezen worden tijdens het verhoor van de betichte besproken en alle tot verweer dienende opmerkingen worden opgenomen en onderzocht. De onderzoeksrechters zouden er zich over schamen ook maar één troef tijdens het vooronderzoek niet uit te spelen.

Maar het is toch te betreuren dat een magistraat slechts mits het niet-naleven van de tekst, zijn geweten kan volgen.

En hoe groot de fair-play ook moge zijn, dan nog is de magistraat aan missing blootgesteld.

Het moet voorvallen dat hij, bij onderzoek van zo vele en zo gevarieerde zaken, er niet aan denkt alle aspecten van een geval aan te vatten. Het moet voorkomen dat de getuigen niet altijd het belang van alle bestanddelen inzien, of dat zij over bepaalde bestanddelen niet spreken omdat de rechter er niets over vraagt, hij, de onderzoeksrechter, die bij definitie alles van de zaak afweet, de god-mens die overal, altijd, en voor alles, aan alles moet denken.

En is het niet waar dat de verdachte, op brandende kolen gezeten, slechts naar één iets tracht: buiten dat kabinet te zijn. Is het daarom niet dat de verdachte zal nalaten datgene te onderlijnen of datgene te suggereren waaruit de waarheid zou blijken, waardoor de onschuld wordt bewezen of waardoor de schuld wordt beperkt.

Wanneer de verdachte, na kalmer nadenken en op raad van zijn advocaat, de zaken in hun ware toedracht wenst te doen stellen, dan rest hem alleen het eerbiedig verzoek. De onderzoeksrechter kan op dat verzoek ingaan, maar hij zal er soeverein over beslissen, zonder tot motivering gehouden te zijn en zonder dat er een rechtsmiddel tegen zijn beslissing open staat. Daarenboven moet wel gezegd — omdat het de feitelijke waarheid is — dat de onderzoeksrechter veelal de raadsman van de verdachte tijdens het onderzoek als tegenstrever aanziet.

Weliswaar wordt in bijna alle kabinetten automatisch en onmiddellijk op de door de verdediging kenbaar gemaakte wensen ingegaan. Maar, moet langer aangenomen worden dat de magistraat soeverein beslist, zonder motivering en vrij van ieder toezicht?

Ook dient er hervormd wat de mededeling der procesakten betreft. Niemand zal betwisten dat de verdediging slechts bij grondige studie van de akten bekwaam wordt te oordelen op welke wijze en mits vervulling van welke plichten de juistere waarheid zal worden uitgemaakt.

Zelfs bij mondelinge kennisgeving — wat vaak gebeurt in de onderzoekskabinetten — is het de advocaat niet makkelijk in te zien tegen welke missingen of onnauwkeurigheden terstond dient gereageerd te worden.

En begrijpelijk is het ook dat de balie protest aantekent tegen het feit dat het openbaar ministerie op ieder ogenblik kan kennis krijgen van de laatste stand der zaken, wanneer zulks aan de verdediging algemeen en zonder bijzondere reden wordt geweigerd.

De contradictie tijdens het vooronderzoek is dan ook een algemene wens geworden, in alle landen (12) en zowel onder de advocaten als bij vooraanstaande parketmagistraten (13).

Maar over de wijze waarop de tegenspraak dient verzekerd lopen de meningen uiteen.

Men heeft naar het Franse stelsel verwezen; maar de beste Franse auteurs bekampen het als «lacunaire, inharmonique et, donc, inadapté à son but» (14).

Men heeft het Nederlands stelsel voorgesteld, waar men zich op de rechtbank kan beroepen tegen de beslissing van de rechter-commissaris (artikel 208 Nederl. Wb. van Strafv.); maar zulk stelsel stuit tegen bepaalde begrippen van onze rechterlijke inrichting.

III. Het 1914-ontwerp van de Raad voor Wetgeving

Bij de hervorming van het strafrechterlijk vooronderzoek moet dus vooral gestreefd worden naar

grotere onafhankelijkheid voor de onderzoeksrechter en naar brede contradictie tijdens de instructie.

Beide doeleinden worden volledig bereikt in het hervormingsontwerp dat in 1914 door de Raad voor Wetgeving werd voorgesteld, en in 1924 door het Vast Comité van deze Raad werd goed gehouden.

Na oordeelkundige raadplegingen en grondige studie van de vroegere voorstellen werd een diep uitgewerkte tekst neergepend, bijgetreden door juristen als Prins, Van Biervliet, De Plesmaeker, Galopin, Picard, Servais en anderen. Het ontwerp, gecommentarieerd in een door prof. Prins en Procureur-Generaal Servais ondertekend merkwaardig verslag (15) werd op 24 April 1914 op het bureau der Kamer neergelegd door de heer Carton de Wiart, toenmalig minister van Justitie. De oorlog liet de bespreking ervan echter niet toe.

A. Grondbegrippen.

Het 1914-ontwerp kan tot twee principes herleid worden:

- eerstens, de splitsing tussen vervolgingsdaden en jurisdictietussenkomsten, waarvan de eerste volledig aan het Parket worden overgelaten, en de tweede de exclusieve opdracht van de Onderzoeksrechter worden.
- tweedens, de algehele tegenspraak tijdens het vooronderzoek met doeltreffende strekking naar het gelijkstellen van openbaar ministerie en verdediging als partijen in het proces.

De onderzoeksrechter wordt een *rechter over het onderzoek*, d.i. een beoordelende magistraat die de geschillen beslecht welke tijdens de informatie tussen parket en verdachte oprijzen, die de eisen van de vervolging telt aan het essentieel recht van ieder individu op algehele onschendbaarheid. Zo wordt het de rechter mogelijk volstrekt onpartijdig op te treden, daar hij geen deel meer neemt aan de vervolging en niets meer gemeens heeft met de uitslag ervan. De enige, doch zware taak van de rechter wordt dus een objectieve beoordeling en vergelijking van de vorderingen van het parket en van de hiertegen door de verdediging aangevoerde verzetsgronden.

Telkens als het parket het noodzakelijk of nuttig acht aan een der grondrechten van een individu te raken, zal het zich tot de rechter moeten wenden, om hiertoe gemachtigd te worden bij een gemotiveerd bevel dat slechts kan verleend worden na tegensprekelijk debat.

Door dat scherp afbakenen tussen parketmagistraat en rechter kan de onderzoeksrechter zich ontdoen van zijn dualiteit, van zijn hybridisch karakter, om werkelijk een rechter te worden en geschillen te beslechten, zonder zich nog op straat te begeven en aan politieverrichtingen deel te nemen.

Het ontwerp richt verder een *voor-onderzoek op tegenspraak* in, dat ook, in zekere mate, in het openbaar wordt doorgevoerd. De verdediging bekomt het recht van tussenkomst in het onderzoek en van onmiddellijke mededeling van alle processtukken.

Bij middel van verzoekschriften zal de verdediging aan de rechter vragen déze plichten op te leggen welke door het parket werden geweigerd of verwaarloosd, en welke voor de verdediging nuttig kunnen zijn. Op zulk verzoek zal de rechter een gemotiveerd antwoord uitbrengen, na tegensprekelijk en openbaar debat.

Wil het parket, tijdens zijn benaastigingen, de verdachte in de uitoefening van een zijner rechten stremmen, dan bekomt de verdediging het recht zich te verzetten ter zelfder zitting van de rechter.

Anderzijds wordt het parket verplicht alle processtukken binnen de vijf dagen aan de verdediging mede te delen, behoudens gemotiveerd bevel door de rechter in dezelfde waarborgsvoorwaarden uitgesproken.

B. Algemene voordelen.

Alhoewel het 1914-ontwerp nogal zwaar en ingewikkeld voorkomt, en in veel bijzonderheden dicht heraangepast, blijft zijn principe zeker nog op het voorplan te houden wanneer de hervormingstaak wordt aangevat.

Het werk van de Raad voor Wetgeving werd op bijzonder merkwaardige wijze aan de penalisten herinnerd door Procureur-Generaal Cornil, in zijn openingsrede tot het Hof van Verbreking, op 16 September 1946 (16), en zeer goed ontleed door Meester Simon Sasserath, naar wiens kritische beschouwingen voor verdere studie dient verwezen (17). Destijds reeds was het ontwerp bestreden geworden (18); thans nog zijn zekere juristen er tegen gekant (19), en men vertelt zelfs in de kleedkamers dat de Commissie, bij Besluit van 9 November 1946 gelast met de herziening van het strafrecht en de strafrechtspleging, zou aarzelen van een nieuw opdiepen van het 1914-ontwerp om een transactionele formule aan te nemen.

Hoeveel voordelen biedt het oud ontwerp nochtans niet?

T.a.v. de strafrechtswetenschap blijkt het vol belofte te zijn.

Het Nurenbergproces heeft opnieuw de aandacht van alle penalisten op de accusatorische procedure gevestigd. En onmiddellijk komt het voor hoe nauw het 1914-ontwerp dergelijke formule benadert.

Het parket wordt inderdaad daadwerkelijk verleid tot de stand van een partij ter zake, een niet-geprivilegieerde partij waarvan de rechten met deze van de verdediging worden gelijk gelegd. Aldus wordt ook bekomen dat een verdachte niet alleen in theorie voor onschuldig wordt gehouden tot hij veroordeeld is.

Het 1914-ontwerp verwezenlijken ware een grote stap naar hogere democratische instellingen inzake strafrecht.

T.a.v. de zittende magistratuur heeft het werk van de Raad voor Wetgeving de stellige verdienste aan de onderzoeksrechter opnieuw een zuivere en onafhankelijke taak op te leggen. Zoals alle andere rechters zou de onderzoeksrechter voortaan rechten en plichten becoördineren en tegenstrijdige belangen beslechten. Gezeten tussen procureur en verdediging zou hij de respectieve standpunten horen uiteenzetten vooraleer naar recht en billijkheid te beslissen, ter verzoening van sociaal en individueel belang. En daarenboven zou het nieuw stelsel een einde stellen aan het niet meer te bewijzen al te vaak nutteloos optreden van de Raadkamer.

T.a.v. de staande magistratuur heeft het ontwerp het voordeel aan het parket op de meest volledige wijze, én de vervolgingsopdracht én de onderzoeksopdracht op te leggen. De procureur is inderdaad de beschuldiger en hij alléén kan dit zijn; ook wordt hem het initiatief volledig en in alle gevallen gelaten vanaf de onduidelijke inlichting over een mogelijke inbreuk tot de eindeis ter zitting.

Het parket bekomt dus de algehele vrijheid in zijn taak maar draagt dan ook de algehele verantwoordelijkheid.

T.a.v. de verdediging dient zeker niet herhaald hoe het 1914-ontwerp een werkelijke vooruitgang uitmaakt.

De verdachte stond alleen en onmachtig tegen een

souverein beslissende rechter die zijn jurisdictiemacht ten dienste van zijn politietak moest stellen. Thans zou de verdachte op gelijke voet met de vervolgende partij staan, doeltreffend gewapend om zich te verzetten tegen de eisen van het openbaar ministerie. Thans zou de verdachte alles kennen wat de procureur kent, en zou zich aldus tijdens het vooronderzoek beter kunnen verdedigen. En voor het geval er een beperkt geheim wordt opgelegd, zal de verdachte weten dat dergelijke beslissing genomen werd door een rechter die tegenover het parket volledig vrij staat. Is het de verdediging niet die er het meest zou bij winnen moest het 1914-ontwerp verwezenlijkt worden?

C. Latere Voorstellen.

Het 1914-voorstel was de vrucht van zo rijpe overwegingen geweest dat het zeker niet het veld moet ruimen voor de besluiten der rechtsverenigingen welke hetzelfde problema later hebben heraangepast. Men stelt zelfs vast dat de later uitgediepte vraagpunten reeds meestal een goede oplossing in het werk van de Raad voor Wetgeving hadden gevonden.

In 1936 en 1937 werden veel vergaderingen van de *Union belge de droit pénal* besteed aan de studie van de hervorming van het vooronderzoek, en de vereniging droeg dan ook bepaalde besluiten voor (20).

De eerste wens was door het 1914-ontwerp bepaald verwezenlijkt geworden: de onderzoeksrechter, inderdaad, werd aan alle subordinatie onttrokken daar hij geen officier van gerechtelijke politie meer zou zijn.

Zo de tweede wens van de Union geen antwoord vindt in het oud ontwerp, dient nochtans toegegeven dat hij fel wordt ontzenuwd door de andere rechten die aan de verdediging worden toegekend. Men vroeg inderdaad dat de advocaat in alle fases van het onderzoek bij zijn cliënt zou mogen staan. Zulks wordt in het 1914-ontwerp niet voorzien; maar telkens het parket een voor partijen gewichtige daad wil stellen, moet de procureur zich tot de rechter wenden en zal er alléén beslist worden na debat op tegenspraak. Dit, met het algemeen recht op tussenkomst bij rekest, ontnemt bijna alle grond aan deze wens van de vereniging voor strafrecht.

Wat de derde wens betreft, waarbij wordt gevraagd dat aan iedere verdachte al ovo kennis van de telastlegging zou gegeven worden en dat aan iedere verdachte officieel zou herinnerd worden dat hij onmiddellijk de bijstand van een advocaat mag inroepen, zal men ogenblikkelijk inzien dat hij zeer logisch tot het 1914-ontwerp hoort.

Wat de laatste wens betreft, deze welke de mededeling van de processtukken tijdens de instructie voorziet, geeft het 1914-ontwerp de breedste voldoening.

In 1938 werd het probleem van het voorbereidend onderzoek door het *Verbond der Belgische advocaten* hernomen (21). Het blijkt wel dat de balie zich diep zou mogen verheugen om een hervorming op grond van het 1914-ontwerp.

Want de aanzegging van de telastlegging, de herinnering aan het recht te zwijgen en zich onmiddellijk door een advocaat te doen bijstaan, de mededeling van de processtukken en het algemeen recht op rekest worden door het oud ontwerp aan de verdediging toegekend of vinden er logisch hun plaats, om volkomen in de geest van het ontwerp te passen.

Weliswaar voorzagt het 1914-ontwerp niet dat de advocaten bij de verhoren zouden aanwezig zijn. Maar men weet hoe de Franse proef uitliep op de veralgemening van het opdragen der lastgevingen aan de

gerechtelijke politie, ook in de meest kiese zaken, en wel ten einde de aanwezigheid van zekere advocaten te vermijden. En kan zulke eis daarenboven nog langer staande gehouden, wanneer men inziet dat de verdediging steeds op de hoogte wordt gehouden van het onderzoek, door onmiddellijke mededeling van alle akten en stukken, en bestendig bij machte is in de oriëntatie van het onderzoek bij wijze van rekwest tussen te komen.

Wat de afschaffing van de ontzegging tot onderhandeling betreft, vindt zulke vereiste zeker een gepaste plaats in het 1914-ontwerp.

Wat eindelijk de expertise betreft, stemt het oud ontwerp volledig overeen met de door de balie verdedigde standpunten.

In 1939 werd over hervorming van de instructie besloten door het *Studiecentrum tot de hervorming van de Staat* (22).

Dan ook lag het voor de hand dat het 1914-ontwerp bij voorbaat de voorstellen van het studiecentrum had beantwoord. In beide voorstellen zijn terug te vinden: én het uitgebreid recht op de nederlegging van rekwesten, én de aanzegging van de telastlegging bij het begin van het verhoor, én de waarschuwing betreffende de onmiddellijke bijstand van een advocaat.

Ook geeft het 1914-ontwerp volledig voldoening t.a.v. de eisen die betrekking hebben op de mededelingen van het dossier. Wat de aanwezigheid van de raadslieden in het kabinet van de informerende magistraat betreft bestaat er meningsverschil, maar hier ook gelden de hierboven reeds vermelde beschouwingen over de ontzenuwing van deze eis.

Inzake expertise eindelijk, stelt men integendeel vast hoe het 1914-ontwerp veel verder ten voordele van de verdediging beschikt dan door het studiecentrum wordt geëist.

D. Wenselijke wijzingen.

Zo het principe dat in 1914 door de Raad voor Wetgeving werd uitgewerkt thans nog volledig goed te keuren is, dan toch blijkt het ontwerp hier en daar voor verbetering vatbaar.

Amendement vergt nochtans grondige studie en rijp overwegen, daar iedere wijziging, ook in detailpunten, een verstrekkende weerslag kan hebben en een bepaalde tekst met andere wettelijke voorschriften onverenigbaar kan maken.

Ons inzicht is aldus uitdrukkelijk beperkt tot het louter aanduiden van verder uit te werken punten.

Als voorafgaand problema dringt zich steeds de specialisatie van de strafrechter op, en de regeling van zijn loopbaan met het oog op een voortdurend gespecialiseerd ambt.

Wat de *gerechtelijke politie* betreft, blijkt het wel verder nutteloos de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie toe te kennen aan de H.H. Vrde-rechters, burgemeesters, afgevaardigde schepenen, veld- en boswachters en administratieve ambtenaren.

Integendeel zou deze hoedanigheid algemeen moeten toegekend worden aan deze leden der rijkswacht die gerechtelijke opdrachten te vervullen krijgen en, daarom ook, in hun beroep zouden moeten onderscheiden worden van de voor veiligheidsdoeleinden opgeleide eenheden.

Ook dient de territoriale bevoegdheid van de gerechtelijke politie tot heel het land uitgebreid te worden, om de zovele vertragingen der ambtelijke opdrachten van arrondissement tot arrondissement te vermijden.

Wat de *informatie* betreft blijkt het wenselijk aan alle verbaliserende agenten op te leggen, ieder per-

soon, die inlichtingen geeft in een voor-onderzoek, er officieel op te wijzen dat alle leugenachtige verklaringen zouden beteugeld worden in uitvoering van een zonder verwijl op te stellen tekst.

Wat de *expertise* betreft, dat bestendig brandend vraagpunt, blijkt het 1914-ontwerp minder gelukkig.

Een pluraliteit van deskundigen met dezelfde opdracht gelast brengt onbetwistbaar vertraging mede en is daarenboven in strijd met het begrip zelf van de « expert », de bekwame persoon, die alleen ten dienste van waarheid en recht tijdens een onderzoek bij-springt.

Ook lijkt het door het Studiecentrum tot hervorming van de Staat gedane voorstel verkieslijker.

In dat stelsel blijft « de expert » bestaan, maar de partijen kunnen doeltreffend in het deskundig onderzoek tussenkomen, én bij de bepaling van de opdracht, én tijdens het doorvoeren van de expertise, door bemiddeling van de technische raadgevers, waarvan de opmerkingen en verzoeken door de expert in zijn verslag moeten beantwoord worden.

Zulk procédé is van aard de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de expert samen met een voldoende contradictie te verzekeren.

Wat de *voorlopige hechtenis* betreft — en hier meer dan ooit drukken wij op het feit dat het problema bijzonder dringend dient onderzocht te worden — zijn wij de mening toegedaan dat er een groot verschil te maken is inzake uitleveringsredenen, duur, bevestigingstermijnen, procedure en uitvoeringsvoorwaarden, tussen mandaten die zich opdringen om technische redenen van onderzoek, en mandaten die om redenen van veiligheid en bescherming van de openbare orde moeten uitgebracht worden.

Verder dient aan de magistraten het recht te worden toegekend, tijdens het voor-onderzoek, alle vermoedelijk abnormale verdachten van meetaf in een asile of annexe te doen opnemen.

Eindelijk zou aan de raadkamer — voor zover ze behouden wordt — de macht moeten gegeven worden om, bij de verzending naar de rechtbank, een gedetineerde verdachte terug op vrije voeten te stellen.

Wat de *mededeling van de processtukken* betreft, blijkt het 1914-ontwerp in praktijk zeer moeilijk uitvoerbaar. Wellicht ware het beter alle processtukken in dubbel exemplaar te laten typen: een exemplaar zou, na een kort termijn, ter griffie neergelegd worden ter bestendige beschikking van de partijen en raadslieden; en dat exemplaar zou ook de magistraat dienstig zijn wanneer het origineel aan het Hof wordt overgemaakt.

Ook zou moeten opgelegd worden dat ieder afgehandeld dossier, vooraleer tot requisitoir aanleiding te geven, aan de partijen zou medegedeeld worden ten einde hun toe te laten, bij rekwest, om aanvulling of verbetering te verzoeken.

Wat de *openbaarheid* van zekere phases van het voor-onderzoek betreft, kan het 1914-ontwerp bezwaarlijk worden aangenomen.

Zeker dient een einde aan het geheim gesteld, maar dit alleen t.a.v. de partijen. De informatie kan inderdaad het intiemste van een individu of van een familie raken; zij kan feiten voorziën, die nooit zullen bewezen worden, laat staan, die nooit gepleegd werden. Is het niet te verwachten dat openbare zittingen tijdens het vooronderzoek een lokaas zullen worden voor de reeds zo ongezone nieuwsgierigheid van jan en alleman; is het niet te vrezen dat zij tot uitbuitingen met politieke strekking aanleiding zullen kunnen geven. En verder, hoe zou men beletten dat later te

aanhoren getuigen op deze zittingen zouden komen luisteren hoe de zaken staan en hoe zij zich verder zullen moeten uitlaten?

Aldus is het verkieslijker de debatten voor de nieuwe onderzoeksrechter aan het publiek te ontzeggen, tenzij op uitdrukkelijk verzoek van de verdachte en dan nog onder voorbehoud van sociale rust, zedelijkheid en noodwendigheden van het verder onderzoek.

*

Is de verwezenlijking van het 1914-ontwerp thans te verwachten? Misschien, maar zeker niet zonder hevige tegenstand.

Men heeft het ontwerp bestreden onder voorwendsel dat het door onze Raad voor Wetgeving voorgestelde principe in Frankrijk werd aangenomen door de Commissie voor Strafrecht die in 1944 werd aangesteld door generaal De Gaulle. Dit is geen argument, maar wel een politieke bestempeling, die met een zoeken naar beter strafrecht niets gemeens heeft.

Men heeft het bestreden door te herinneren aan de jongste werkzaamheden van onze krigsauditoraten, waar de informatie insgelijks door de vervolgende partij wordt doorgevoerd. Hier blijkt men uit het oog te hebben verloren dat onze militaire strafvordering noch de regelmatige mededeling van de procesakten, noch het algemeen en bijna onbeperkt recht op rekwest kent.

Een onzer hoogste sommiteiten in strafrecht wijst nochtans nu nog op de verdienste van het 1914-ontwerp, dat — zegt hij — op rationele basis uitgebouwd werd en aan praktische bekommernissen getoetst (23). Zouden de beste pogingen opnieuw op een transactie uitloopen, zoals het gebeurde met de wet van 9 April 1930 (24)?

Zou men het betwijfelen dat een stap naar accusatorische strafvordering de individuele rechten niet beter zou beschermen? Of zou men betwisten dat het 1914-ontwerp naar verheven einddoelen van *spiritualistische democratie* streeft?

Zo men behoudt wat is, zal men een toestand blijven dulden, te kenmerken naar het woord van Pascal, dat zo gepast werd herinnerd door Meester Lefèvre (25): « Et ainsi, ne pouvant faire que ce qui est juste fût fort, on a fait ce qui est fort fût juste ».

S. VERSELE,
Rechter in de Rechtbank
van eerste aanleg te Leuven.

(1) Zie o.m. de wetten van 18 Februari 1852 en 20 April 1874 over de preventieve hechtenis; de wet van 17 April 1878, zijnde de voorafgaande titel van het Wb. Strv.; de wet van 23 Augustus 1919 over de verzachtende omstandigheden; de wetten van 25 October 1919, 22 Juli 1927 en 18 Augustus 1928 over de rechtspleging voor de Raadkamer; en de wet van 18 Juni 1869, met aanvullende en wijzigende latere wetten over de rechterlijke inrichting.

(2) Zie o.m. de openingsrede van Procureur General Henoul, in Rev. Dr. Pén. 1909, bl. 856; de openingsrede van Procureur-Generaal Callier, in Rev. Dr. Pén. 1910, bl. 940; het wetsontwerp op 29 Maart 1901 neergelegd door de HH. P. Janson en P. Hymans, en het tegenontwerp op 26 Februari 1902 in naam van de Koning neergelegd door Minister van Justitie Van den Heuvel.

(3) DE BEUS P., De rechten der verdediging in het voorlopig onderzoek van strafzaken, in Rechts. Tijds. 1922, bl. 133 en 145.

(4) BRAAS A., Précis d'Instruction Criminelle, Brussel (Bruylant), 1932, o.m. bl. 30, 182 en 201.

(5) PRINS A., Verslag dd. 1879 aan de Minister van Justitie over het Engels strafprocesrecht, in Rev. Dr. Belge, 1911, bl. 146.

(6) PERGAMENI en PRINS, op. et loc. cit. in Nouvelles, Proc. Pén. T. I, vol. II, bl. 853, nr 45ter.

(7) G. W. art. 100, W. 18 Juni 1869, art. 21, al. 2.

(8) G. W. art. 29; W. 18 Juni 1869, art. 21, al. 1 en 2.

(9) Wb. Strv., art. 9, 112, 279 en volg.; W. 20 April 1810, art. 45; W. 18 Juni 1869, art. 22.

(10) DONNEDIEU DE VABRES H., Traité de droit criminel, Parijs (Sirey) 1947, bl. 738 en noot 2, bl. 736.

(11) SERVAIS Jean, Voorwoord aan op. cit. sub. 5; Verslag in naam van de Raad voor Wetgeving in Rev. Dr. Pén. 1914/19, bl. 402.

(12) PARIJS 1937, IVE Congres van de Association internationale de droit pénal, in Rev. Dr. Pén. 1937, bl. 970.

(13) CORNIL Léon, Openingsrede 1931 voor het Hof van Beroep te Brussel « De la nécessité de rendre à l'instruction préparatoire, en matière pénale, le caractère légal qu'elle a perdu », in Rev. Dr. Pén. 1931, bl. 809 (vooral bl. 823 tot 827).

(14) DONNEDIEU en VABRES H., op. cit. bl. 749.

(15) Ontwerp en verslag werden in extenso gepubliceerd in de Rev. Dr. Pén. 1914/1919, bl. 401 tot 493.

(16) CORNIL Léon, Propos sur le droit criminel (Openingsrede 1946 tot het Hof van Verbrekking) in Rev. Dr. Pén. 1946/47, bl. 1, (vooral bl. 29 tot 32).

(17) SASSERATH S., Exposé Critique, in Nouvelles Proc. Pén. T. I, Vol. II, bl. 847 tot 893.

(18) Zie de korte nota's van dhr. L. de Halleux, in Rev. Dr. Pén. 1936, bl. 350 en 1207.

(19) Renaissance judiciaire, Studiecommissie tot hervorming van het voor-onderzoek, Verslag voor de algemene vergadering door raadshoofd H. Buch (nog niet uitgegeven).

(20) Studie door de HH. Van Geyt en Van Hille, in Rev. Dr. Pén., 1936, bl. 298; Studie door dhr. E. Huysmans, in Rev. Dr. Pén. 1936; bl. 331; Ontwerp door de Union belge de droit pénal, goedgekeurd in 1937, in Rev. Dr. Pén. 1937, bl. 402.

(21) Praeadvies door Mer Sasserath, in Rev. Dr. Pén. 1938, bl. 779; Praeadvies door Mer Wijnen, in Rechtsk. Weekbl. 1937/38, kol. 1617; Voorgedragen besluiten, in Rechtsk. Weekbl. 1937/38, kol. 1632 (Rev. Dr. Pén. 1938, bl. 810).

(22) Voorbereidend verslag door de HH. Mineur en Schuind, in Rev. Dr. Pén. 1939, bl. 1070; Voorontwerp gepubliceerd in Rev. Dr. Pén. 1939, bl. 1102; VAN PUYVELDE Th., De hervorming van de rechtspleging (Strafvordering), in Rechtsk. Weekbl. 1938/39, kol. 1115.

(23) CORNIL Léon, op. cit., sub. 16, bl. 31.

(24) VERSELE Séverin: Vers un concept pénal plus réaliste, in Rev. Dr. Pén. 1947/48, bl. 431 tot 435.

(25) LEFEVRE Theodore, De verspreiding en de rol van de Elite, in Rechtsk. Weekbl. 1948/49, kol. 323.

RECHTSPRAAK

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

1e Kamer — 15 April 1948.

Voorzitter: M. J. De Necker.

Rechters: M. M. Kerkhove en P. Dhanens

Pleiter: Mr. L. Gillon.

Aansprakelijkheid van politiek delinquent tegenover de Staat krachtens art. 1382 B.W. — Actie van de Staat ontvankelijk en gegrond.

Een actie van de Staat tegen een politiek delinquent op grond van art. 1382 B.W. is ontvankelijk en gegrond daar de drie vereisten voor de toepasselijkheid van dit wetsartikel aanwezig zijn: 1° Schuld

is aanwezig bij het krenken of niet-naleven ener vooraf bestaande verplichting door een aan de dader toerekenbare handeling. Uit verweerdere veroordeling wegens een der feiten bedoeld in Titel I, boek II, Wetboek van Strafrecht, blijkt dat hij in strijd met zijn plicht van getrouwheid jegens de Staat heeft gehandeld.

2° Elke schade in het patrimonium « sensu lato » geleden komt in aanmerking, zowel zedelijke als stoffelijke. Niet wordt vereist de schending van een burgerlijk recht.

Ook rechtspersonen kunnen schade lijden, dus ook de Staat. De publiekrechtelijke straf sluit de verplichting tot schadevergoeding niet uit: de straf strekt tot herstel van de gestoorde openbare orde, de schadevergoeding tot het herstel van het geschon-

den *patrimonium*. De moeilijkheid om zedelijke schade op geld te waarden staat aan de toekenning van de schadevergoeding niet in de weg: het bedrag der vergoeding moet « *ex aequo et bono* » bepaald worden. Dit ontslaat echter de rechter niet van een ernstig onderzoek aangaande de beweerde schade, daar deze objectief « *in se* » moet begroot worden.

De stoffelijke schade, door de Staat geleden, bestaat in de uitgaven en verliezen, veroorzaakt door de verlenging van de oorlog mede ten gevolge van de aan de vijand verleende hulp. De zedelijke schade bestaat in de schending van de goede naam en van het prestige van de Staat in het buitenland. Een bloot symbolische vergoeding is in strijd met het begrip « *schadeloosstelling* »; de vergoeding moet bepaald worden in verhouding tot de veroorzaakte schade.

3° Het oorzakelijk verband is aanwezig wanneer de schade niet, niet op dezelfde wijze of niet in dezelfde omvang zou zijn ontstaan indien de handeling niet had plaats gehad. Niet is vereist, dat deze handeling de enige oorzaak is van de schade. Dit oorzakelijk verband is in casu aanwezig; immers zonder de collaboratie zou Duitsland vroeger uitgeput geweest zijn en zou het buitenlands prestige van de Staat niet aangetast geworden zijn.

De door de Staat ingestelde vordering is dus ontvankelijk en gegrond.

Belgische staat (Ministerie van Fianciën)
t/Eourgeois E

Aangezien verweerder, alhoewel behoorlijk gedagvaard geen pleitbezorger heeft gesteld en dus verstek maakt;

Gelet op artikelen 2, 37 en 41 der taalwet van 15 Juni 1935;

Gezien de bescheiden;

Overwegende dat de eis strekt tot de veroordeling van verweerder om aan eiser bij voorraad de som van 500.000 fr. te betalen ten titel van schadevergoeding wegens de schade aan eiser berokkend door verweerder's aktie, houding en gedragingen gedurende de oorlog en meer bepaaldelijk ter gelegenheid der vijandelijke bezetting;

Overwegende dat verweerder bij vonnis dd. 14 Mei 1945, gevelde door de Krijgsraad te Kortrijk, veroordeeld werd tot vijf jaar gewone hechtenis;

Dat hij bovendien bij toepassing van artikel 2, 1° der B. W. van 6 Mei 1944, zijnde artikel 123-sexties van het Strafwetboek, levenslang van zijne burgerlijke en politieke rechten ontzet werd;

Overwegende dat deze beslissing kracht van gewijsde verworven heeft;

Overwegende dat de eis haar steun vindt in art. 1382 B. W. B.;

Overwegende dat krachtens deze wettelijke bepaling: « elke daad van de mens, waardoor een ander schade wordt veroorzaakt, diegene door wiens schuld zij ontstaan is, verplicht deze te vergoeden »;

Overwegende dat volgens de traditionele leer, gesteund op de wettekst zelf, deze bepaling, om toepasselijk te zijn, de aanwezigheid van een driedubbel element vereist: een fout of schuldige daad (« door wiens schuld ») een schade en een oorzakelijk verband tussen de foutieve daad en de ontstane schade;

A. Aangaande de fout :

Overwegende dat de fout bestaat in het krenken of niet naleven ener vooraf bestaande verplichting (Rutsaert, *Fondem. de la respons. civ.*, bl. 9; Planiol, *Dr. Civ.*, T. II, N° 863; De Haene, *Pas.* 1921, I, 65; id. *Flandre Jud.* 1901, bl. 229-31; Willems, *Respons. édictée par les art. 1382-86 C. C.*; Fromageot, « *De la faute comme source de responsabilité* », bl. 2; nota Renard, sub. *Verbr.* 18 Jan. 1945, *Revue Critique de Jur. Belge* 1947, bl. 87);

Dat het criterium er van, de handelwijze kan aangenomen worden, van een normaal mens, die zijn zaken met voorzichtigheid en naarstigheid beheert (*Rép. prat. Droit Belge*, T. XI, V° *Responsabilité*, bl. 319; *Bonnecase*, *Dr. civ. T.*, II, n° 182; *Colin et Capitant*, *Dr. Civ.*, T. II, bl. 179; *Mazéaud*, *Resp. civ.*, T. I, n° 439; *De Page*, *Dr. Civ.*, T. II, bl. 749);

Overwegende dat, opdat er fout weze, de wederrechtelijke daad aan de dader toerekenbaar moet zijn (*Rép. prat. Dr. Belge*, V° *Responsabilité*, T. XI, bl. 322; *De Page*, *Dr. Civ.*, T. II, n° 1034; *Colin et Capitant*, *Dr. Civ.*, T. II, bl. 176; *Rutsaert*, *Resp. extracontractuelle*, bl. 7);

Overwegende dat de burgers, leden van een Staat, getrouweheid aan die Staat verschuldigd zijn;

Dat de vreemdelingen, de gastvrijheid waarvan zij genieten, moeten erkennen, door de wetten van de Staat, die ze ontvangen heeft, stipt na te leven en niets te doen dat hem zou kunnen schaden;

Overwegende dat voorzeker de innerlijke structuur van een Staat, en zelfs zijn bestaan, vatbaar zijn voor de evolutie en wijzigingen; dat de burgers, in bezit hunner politieke rechten, deze mogen beogen en behartigen, echter door wettelijke middelen;

Maar dat het hen in geen geval toegelaten is, hunne concepties op te dringen door geweld, tegen de wil in der meerderheid hunner medeburgers, en door beroep te doen op de steun van de vijand;

Overwegende dat spruit uit de veroordeling alleen van verweerder, vervolgd wegens inbreuk op Boek II, Titel I, S. W. B., betrekking hebbende op de misdaden en misdrijven tegen de veiligheid van de Staat, dat hij aan zijn verplichting van getrouweheid zwaar te kort gekomen is en dus een fout, in de zin van art. 1382 B. W. B., bedreven heeft;

B. Aangaande de schade :

Overwegende dat de schade, vereist door art. 1382 B. W. B. bestaat in de schending door een wederrechtelijke daad, van het stoffelijk of zedelijk *patrimonium*, van een fysisch of juridisch wezen (*Rép. prat. Dr. Belge*, V° *Resp.* T. XI, bl. 334; *De Page*, *Dr. Civ.*, T. II, bl. 802);

Dat dus uit een foutieve daad, materiële of morele schade spruiten kan (*Colin et Capitant*, *Dr. Civ.*, T. II, bl. 175; *Josserand*, *Dr. Civ.*, T. II, bl. 261; *Ganot*, *La réparation du préjudice moral*);

Dat echter de schending van een burgerlijk recht niet wordt vereist, en de zuivere krenking van het *patrimonium « sensu lato »*, ten gevolge ener fout volstaat (nota Renard, sub. *Verbr.* 18 Jan. 1945,

Rev. crit. de jurispr. 1945, bl. 87; nota Van Ryn, *ibid.* bl. 119; Mazeaud, Resp. civ. T. I., n° 290; Savatier, Resp. Civ., T. II, n° 548-550; nota Marly, sub Verbr. Frankrijk, 28 Febr. 1930, 31 October 1930, Sirey 1931, I, bl. 145; contra De Page, Dr. Civ. T. II, n° 950);

Overwegende dat de stoffelijke schade deze is waardoor het slachtoffer benadeeld wordt in de integriteit van zijn persoon of van zijn boedel, de zedelijke schade deze waardoor het slachtoffer benadeeld wordt in de niet zuiver stoffelijke elementen van zijn persoonlijkheid, en buiten zijn zuivere geldelijke belangen (De Page, Dr. Civ., T. II, bl. 804; Laurent, Dr. Civ. T. III, n° 350; Colin et Capitant, Dr. Civ. T. II, n° 187; Mazeaud, Resp. Civ. T. I, n° 292 tot 335; Jossierand, dr. civ. T. II, n° 441, 442; Dorville, De l'intérêt moral dans les obligations; Dubois, « Pretium doloris »;

Overwegende dat de schade kan veroorzaakt worden, hetzij aan fysieke, hetzij aan zedelijke wezens of rechtspersonen;

Overwegende immers dat de rechtspersonen, gesproten zijn uit de sociale neiging van de mens, gedreven tot het leven in samenleving;

Dat het zedelijk wezen kan aangezien worden als « een groepering van goederen en belangen, gevormd door de wil van de mens, bestemd tot een bepaald doen, en daardoor voldoende geïndividualiseerd om, in het domein van het recht, handelend op te treden als een fysieke persoon », (De Page, dr. civ., T. I, bl. 440; Planol et Ripert, dr. civ. T. I, n° 71; Colin et Capitant, Droit Civil, T. I, n° 641, 642);

Dat hieruit vloeit dat zij werkelijk of reëel zijn in hun bestaan als groepering, maar hun juridische persoonlijkheid alleen bestaat om technische redenen (De Page, Dr. Civ., T. I, bl. 441; Planol et Ripert, Dr. Civ., T. I, bl. 71);

Overwegende dat men dan ook kan beseffen dat zulke groeperingen een stoffelijk en zedelijk patrimonium kunnen hebben, en dus in die stoffelijke en zedelijke belangen kunnen benadeeld worden en schade lijden;

Overwegende dat de Staat een zedelijk wezen is, gesproten uit de groepering van families, in een meer uitgebreide collectiviteit, om zich te verdedigen, anarchie te vermijden en genieten der orde en weldaden van het samenleven (De Page, dr. civ. T. I, bl. 450; Giron, Dict. adm. V° établissements publics, n° 1; Goedseels, Personnal. civ. assoc. sans but lucratif, bl. 47);

Dat hij zou mogen bepaald worden: « een bevolking, op permanente wijze gevestigd op een welomschreven grondgebied, onder een algemeen gezag, en die voor doel heeft het vrijwaren der gemeenschappelijke belangen en het vreedzaam genieten van private en collectieve rechten (Rép. prat. dr. belge, T. IV, Etat et droit internal public; De Louster: « Het stellig volkenrecht », T. I, bl. 161);

Overwegende dat de Staat dan ook, door een foutieve daad, zowel stoffelijke als zedelijke schade kan berokkend worden;

Overwegende dat buiten het stelsel dat een collectiviteit aan geen zedelijke schade lijden kan — hetgeen hierboven weerlegd wordt — nog het stelsel

gehuldigd is geweest dat de zedelijke schade aan de Staat aangebracht vergeld wordt, door de beteugeling door de Strafwet van de fout, straf door de Staat zelf toegepast, zodat vergoeding en straf om zo te zeggen zouden vermengd zijn;

Overwegende dat dit stelsel maar toepassing zou kunnen vinden, wanneer de fout, oorzaak der schade, een misdrijf uitmaakt;

Maar dat zelfs buiten dit geval het onjuist is, daar het schadeloosstelling met straf verwacht;

Overwegende immers dat straf en schadevergoeding aan hetzelfde doel niet beantwoorden;

Dat de schadevergoeding tot doel heeft het herstellen van het gekrenkt stoffelijk of zedelijk patrimonium, in de vorige staat, hetzij door een prestatie, door de foutieve dader in natura geleverd, hetzij door een prestatie in geld, bij wijze van gelijkwaardigheid, gestort;

Dat — welk principe men ook aanneme aangaande het recht van de Staat tot bestraffing — uitboeting, intimideren door vrees of verbetering van de schuldige (Prins: « Science Pénale et droit positif » bl. 29) — de strafwet, in huidige staat onzer beschaving, het herstellen van het patrimonium van de door de strafbare daad benadeelde persoon, geenszins beoogt, in zover zelfs dat, volgens hoogstaande criminalisten, de burgerlijke belangen, in zekere gevallen, eerder, door de begrippen en concepties van de strafwetgever benadeeld zijn (Prins, « Science pénale et droit positif », bl. 373); maar alleenlijk het herstellen der gestoorde openbare orde betracht;

Overwegende dat het stelsel als zou, door toepassing der straf, de stoffelijke of zedelijke schade aan de Staat berokkend, hersteld zijn, dus geen steek houdt;

Overwegende dat de tegenwering, als zou morele schade niet raambaar zijn in geld, en dus zedelijke schade geen aanleiding zou kunnen geven tot vergoeding, algemeen verworpen wordt;

Dat immers de moeilijkheid het bedrag der schade met juistheid en zekerheid te ramen enerzijds, en het gemis aan overeenstemming tussen de natuur der zedelijke schade en een vergoeding in geld anderzijds, de dader geenszins ontslaan, in aanwezigheid der algemene termen van art. 1382 B. W. B. de schade te herstellen aan het slachtoffer toegebracht door de foutieve daad (De Page, dr. civ. T. II, bl. 805; Laurent, dr. civ. T. III, n° 350; Colin et Capitant, dr. Civ. T. II, n° 187; Mazeaud, resp. Civ. T. I, n° 292-335; Jossierand, dr. civ. T. II, n° 441-442; Versl. Raadsh. Pilon, Verbr. Req. 2-2-1931; D. P. 1931; I, 38; Verbr. 17-3-1881, I, bl. 163);

Overwegende dat het volstaat dat de schade zeker weze alhoewel de grootte ervan niet precies kan omschreven worden en het bedrag der vergoeding dan dient vastgesteld te worden « ex aequo et bono »;

Dat dit echter de Rechter niet ontslaat van een grondig onderzoek aangaande de schade, daar deze onafhankelijk is van de zwaarte van de fout, maar objectief, « in se » moet geraamd worden;

Overwegende, in feite, dat de hulp aan de vijand

verleend tijdens de oorlog door burgerlijk ontrouwe elementen de Staat, schade berokkend heeft;

Dat deze schade zowel stoffelijk als zedelijk is;

Overwegende dat het karakter van totale oorlog, zoals hij werd gevoerd tussen 1940 en 1945, aan niemand ontsnappen kan;

Dat, zulke wijze van oorlogvoeren een algemene krachtinspanning veronderstelt, zowel op materieel als op zedelijk gebied;

Overwegende dat de zedelijke weerstand, de weerstand der harten en gemoederen, van overwegend belang is in het voeren dezer soort vijandelikheden;

Overwegende dat stoffelijke hulp kon verleend worden aan de vijand door prestaties van werk of van waren;

Dat dezelyk hulp kon verleend worden aan de vijand door het voeren van propaganda, waardoor enerzijds de getrouwheid en de hoop op zege der nationale bevolking aan het wankelen worden gebracht, en anderzijds de vijand in zijn wil tot strijden versterkt wordt, in de mening dat zijn strijd gesteund wordt door de bezette bevolking;

Overwegende dat deze actie aan de Staat stoffelijke en zedelijke schade berokkend heeft;

Dat de stoffelijke schade bestaat in de uitgaven en verliezen gedragen of geleden door de Staat, door het verlengen van de oorlog tengevolge der hulp aan de vijand verleend, zoals militaire uitgaven, steun aan gezinnen van militairen, in krijgsgevangenschap, aan weggevoerden, aan behoeftigen, herstel der schade aan openbare en private goederen, invaliditeitspensioenen, hernemen door de Staat van het waardeloos geworden actief in « clearing » der Emissiebank en der schuld van de Emissiebank tegenover de Nationale Bank, enz.;

Dat dienaangaande kan aangestipt worden dat de Duitse « clearing » 63 milliarden saldo verschuldigd blijft; dat de stoffelijke schade veroorzaakt door de oorlog aan personen en goederen op 250 milliarden wordt geraamd; dat de wet op de oorlogsschade, aan private goederen, op 65 milliarden wordt geschat, alhoewel onvoldoende; dat daarbij nog dienen gevoegd te worden de pensioenen te betalen aan de oorlogsslachtoffers, enz.;

Overwegende dat de zedelijke schade bestaat in de schending der faam en in het verminderen van het buitenlands prestige van de Staat, onder meer in de ogen der bondgenoten, en waardoor de actie zelf van de Staat, in het voordeel der nationale belangen geremd werd (Beroep Brussel, 31 Januari 1948; J. T., 1948, bl. 207);

Dat uit het oog niet hoeft verloren te worden dat, indien in Noorwegen, Nederland en Frankrijk de nieuwe orde groeningen de samenwerking met Duitsland en de inlijving dezer onafhankelijke staten in een Europees complex prezen, in ons land veel eerder de eenheid, de onafhankelijkheid en het bestaan zelf van de Staat bekampt waren, en veel dezer groeperingden het vernielen van de Staat tot doel hadden;

Overwegende dat de onlangs uitgegeven memories van Cordell Hull en Byrnes de noodlottige gevolgen van deze propaganda in het licht stellen, daar waar zij ons te kennen geven dat Roosevelt de mening

toegedaan was dat Frankrijk en Nederland zonder moeite hunne onafhankelijkheid zouden terugvinden, maar dit moeilijker zou zijn voor België, gezien de diepe verdeeldheid bij de bevolking aangaande 's lands eenheid en bestaan;

Overwegende dat diegene welke daden van materiële en zedelijke samenwerking met de vijand hebben gesteld, gehouden zijn tot het herstel der aan de Staat berokkende schade, dewelke, in afwezigheid van preciese raming, zal dienen geschat te worden « ex aequo et bono » (Krijgsraad Kortrijk, 10 Maart 1945; J. T. 1945, bl. 278; Krijgsraad Brugge, 21 Maart 1945; J. T. 1945, bl. 321; Krijgsraad Gent, 27 April 1945; J. T. 1945, bl. 363; Verbr. 5 Mei 1945; J. T. 1945, bl. 381; Verbr. 17 Sept. 1945; J. T. 1945; bl. 566; Krijgsraad Brussel, 10 Oogst 1945; J. T. 1945, bl. 570; Krijgshof Brussel, 27 Nov. 1946; J. T. 1947; bl. 53);

Dat het niet volstaat een symbolische vergoeding toe te staan, in strijd met het begrip zelf van schade-loosstelling, maar dat deze in verhouding moet zijn met de veroorzaakte schade;

Aangaande het oorzakelijk verband tussen fout en schade :

Overwegende dat, om recht te geven tot vergoeding in voordeel van het slachtoffer een oorzakelijk verband aanwezig moet zijn tussen de foutieve daad en de berokkende schade;

Dat dit verband van oorzakelijkheid hierin bestaat dat de schade niet of niet op de zelfde wijze of met zelfde omvang zou ontstaan zijn in afwezigheid der bepaalde foutieve daad (De Page, dr. civ. T. II, bl. 807; Planiol et Ripert, Dr. civil; T. VI, n° 538; Demogue, « Droit civil », T. IV, n° 365; Répert. prat. dr. civ. belge, T. XI, v° responsabilité n° 244);

Dat dus, om aanleiding te geven tot vergoeding ook niet gevegd wordt dat de foutieve daad de enige oorzaak weze van de schade, daar de oorzakelijkheid meervoudig zijn kan, indien meerdere feiten samenlopen tot het veroorzaken ener zelfde schade;

Overwegende dat dit oorzakelijk verband in zake aanwezig is;

Dat het immers duidelijk is dat, zonder vreemde samenwerking Duitsland militair, economisch en zedelijk eerder zou uitgeput geweest zijn; dat het nog duidelijker is dat, in afwezigheid van samenwerking met de vijand, het buitenlands prestige van de Staat dienaangaande niet zou aangetast geweest zijn;

Overwegende dat dus vaststaat dat, in principe, de eis ontvankelijk en gegrond is;

Overwegende echter dat de nodige elementen ontbreken voor de raming van de schade;

Dat de Rechtbank alleenlijk kennis heeft van de dagvaarding en de proceduur;

Dat geen enkel stuk bij de bundel werd gevoegd;

Dat de Rechtbank geen kennis heeft kunnen nemen van de strafbundel om zich te vergewissen van de aard der activiteit van verweerder, van zijn invloed op zijn medeburgers, van de duur dezer bedrijvigheid, enz.;

Om deze redenen :

De Rechtbank, wijzende bij verstek;
Verklaart de eis ontvankelijk en principieel gegrond;

En vooraleer het bedrag der som, bij voorraad toe te kennen als schadevergoeding, vast te stellen;
Beveelt aan eiser afschrift van de strafbundel van verweerder vóór te leggen;

Kosten voorbehouden;

Verzendt de zaak naar de Algemene Rol.

NOOT: Vgl. hiernavolgend vonnis van dezelfde rechtbank, met noot.

BÜRGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

1e Kamer — 13 Mei 1948.

Voorzitter: M. J. de Necker.

Rechters: M. M. J. Kerkhove en P. Dhanens.

Pleiters: Mrs. Gillon, Roose en Hayoit de Termicourt (Brussel)

Aansprakelijkheid van economisch « collaborateur » tegenover de Staat krachtens art. 1382. B.W. — a) actie van de Staat ontvankelijk en gegrond. — b) de burgerlijke aansprakelijkheid van de vennootschap is hoofdelijk naast de aansprakelijkheid van haar afgevaardigde-beheerder.

a) De actie van de Staat tegen een economisch « collaborateur » op grond van art. 1382 B.W. is ontvankelijk en gegrond daar de drie vereisten voor de toepasselijkheid van dit wetsartikel aanwezig zijn: 1° « Schuld » in de zin van art. 1382 B.W. is aanwezig bij het krenken of niet-naleven ener bestaande verplichting door een aan de dader toerekenbare handeling.

Een bij het Wetboek van Strafrecht strafbaar gestelde daad is ongeoorloofd en kan aanleiding geven tot toepassing van art. 1382 B.W.

Door de veroordeling wegens economische collaboratie met de vijand staat de schuld van de veroordeelde vast.

2° Elke schade in het patrimonium « sensu lato » geleden komt in aanmerking, zowel zedelijke als stoffelijke. Niet wordt vereist de schending van een burgerlijk recht.

Niet alleen natuurlijke personen doch ook rechtspersonen kunnen schade lijden, ook de Staat. De publiekrechtelijke straf sluit de verplichting tot schadevergoeding niet uit; de straf strekt tot herstel van de gestoorde openbare orde, de schadevergoeding tot het herstel van het geschonden patrimonium.

De moeilijkheid om zedelijke schade op geld te waarderen staat aan de toekenning van schadevergoeding niet in de weg; het bedrag der vergoeding moet « ex aequo et bono » bepaald worden. Dit ontstaat echter de rechter niet van een ernstig onderzoek aangaande de beweerde schade, daar deze objectief « in se » moet worden beoordeeld.

De schade, door de staat geleden, bestaat in al de voor de Staat nadelige gevolgen van de verlenging van de oorlog, waartoe zowel de zedelijke als de stoffelijke hulp, aan de vijand verleend, heeft bijgedragen. (Voor de elementen dier schade zie nader het vonnis.)

Het door de Staat gevorderde bedrag, zijnde het totaal van de betalingen, door verweerders van de vijand ontvangen voor de leveringen van camou-

flageverf, is overdreven hoog. In verband met de begeleidende omstandigheden wordt het bedrag der schade begroot op de winst, uit die leveringen behaald.

3° Het oorzakelijk verband is aanwezig, wanneer de schade niet, niet op dezelfde wijze of niet in dezelfde omvang zou zijn ontstaan, indien de handeling niet had plaats gehad. Niet is vereist, dat deze handeling de enige oorzaak der schade is geweest.

De bedrijvigheid van verweerder heeft de geleden schade beïnvloed in die zin, dat zonder die bedrijvigheid de schade niet absoluut dezelfde zou zijn geweest.

b) De burgerlijke aansprakelijkheid van vennootschappen krachtens art. 2 van het Wetsbesluit van 20 September 1945 tot aanvulling van art. 123 decies Wetboek van Strafrecht, voor de veroordelingen tot schadeloosstelling, boeten, enz... wegens feiten, bedoeld in Titel I, Boek II, W.v.S. is een « hoofdelijke » op grond van het vermoeden van eenheid der schuld van de burgerlijk verantwoordelijke en van de de dader, welke schuld haar oorzaak vindt in éénzelfde, schadetoebrengend feit.

Belgische Staat (Ministerie van Financiën)
t/B. De Craene en N. V. H. en O. de Craene.

Overwegende dat de eis strekt tot de veroordeling van verweerders, solidair of ondeelbaar, of de ene bij gebreke aan de andere, of ieder voor zijn aandeel, tot de betaling, ten titel van schadevergoeding, der som van 8.000.000 frank, vermeerderd met de gerechtelijke rente en de kosten des gedinges;

I. In feite :

Overwegende dat eerste verweerder bij vonnis van 10 Oktober 1945, gevelde door de Krijgsraad te Kortrijk, veroordeel werd tot vijf jaar opsluiting op grond van art. 115, par. 2, 2° S. W. B., wegens levering aan de Wehrmacht van een zekere hoeveelheid camouflerverf;

Dat de verbeurdverklaring van het zakencijfer niet werd uitgesproken;

Overwegende dat, bij arrest van 24 Mei 1946 van het Krijgshof te Brussel, de strafrechtelijke beschikkingen van het met beroep aangevallen vonnis, bevestigd werden; dat het vonnis hervormd werd aangaande de confiscatie van het zakencijfer, die, op grond van art. 123 ter S. W. B., bevolen werd ten bedrage van 8.721.606,— fr.;

Overwegende dat eiser, bij citatie van 2 Juli 1945, verweerder had gedagvaard vóór de Krijgsraad te Kortrijk, ten einde, na voeging der strafrechterlijke en burgerlijke zaak, de veroordeling der verweerders te bekomen, in zijne hoedanigheid van burgerlijke partij, tot betaling der schadevergoeding ten belope van 11.000.000,— fr.;

Dat het exploit nietig werd verklaard, daar eerste verweerder de Franse rechtspleging had verkozen en eiser in het Nederlands de akte van daging had laten betekenen;

Overwegende dat eiser in beroep kwam tegenover deze beslissing, maar het beroep door het Krijgshof nietig werd verklaard, tengevolge der nietigheid van de bijzondere lastgeving beroep in te stellen, gegeven door eiser en welke in het Nederlands was

opgesteld, dan wanneer de rechtspleging in de Franse taal moest geleid worden;

Overwegende dat eiser nu, op zelfde gronden, zijn eis in schadevergoeding vóór de Burgerlijke Rechtbank ingeleid heeft;

II. In rechte :

Overwegende dat verweerders beweren dat de eis ongegrond is om reden dat art. 1382 B. W. B. het schenden van een burgerlijk recht veronderstelt, als wanneer het recht, gebeurlijk gekrenkt in hoofde van eiser, een politiek karakter heeft en, bij afwezigheid van een noodzakelijk oorzakelijk verband tussen de daad, gesteld door Bernard De Craene, en de schade;

Dat, in ondergeschikte orde, tweede verweester de hoofdelijkheid of de ondeelbaarheid betwist en beweert dat zij alleenlijk zou kunnen veroordeeld worden, in de mate waarin de gebeurlijke veroordeling tegenover eerste verweerder niet zou kunnen uitgevoerd worden;

A) *Beginsel* :

a) *betreffende de schadevergoeding* :

Overwegende dat de eis zijn steun vindt in art. 1382 B. W. B.;

Overwegende dat krachtens deze wettelijke bepaling : « elke daad van de mens, waardoor een ander schade wordt veroorzaakt, diegene door wiens schuld zij ontstaan is, verplicht deze te vergoeden » ;

Overwegende dat, volgens de traditionele leer, gesteund op de wettekst zelf, de bepaling, om toepasselijk te zijn, de aanwezigheid van een driedubbel element vereist : ene fout of schuldige daad (« door wiens *schuld* »...); ene schade (« *schade* wordt *veroorzaakt* »); en een oorzakelijk verband tussen de foutieve daad en de ontstane schade;

1°) *Aangaande de fout* :

Overwegende dat de strafwaardige fout, voorzien door art. 1832 bestaat in het krenken of niet naleven ener bestaande verplichting (Kutsaert : *Fondement de la responsabilité civile*, bl. 9; Planiol : *Dr. Civ. T. II*, n° 863; De Haene : *Nota sub Verbr. 16 Dec. 1920*, Pas. 1921, I, bl. 66; id. *Flandre judiciaire* 1901, bl. 229-231; Willems : *Respons. édictée par les art. 1382 à 1386 C. C.*; Fromageot : « De la faute comme source de responsabilité », bl. 2; *Nota Renard, sub Verbr. 18 Januari 1945*; *Revue crit. jurispr. belge*, bl. 87);

Dat kan aangenomen worden dat het praktisch criterium ervan de handelswijze is van een normaal mens, die zijn zaken met voorzichtigheid en naarstigheid beheert, zodat het afwijken van zulk gedrag de fout uitmaakt (*Rép. prat. Dr. belge*, T. XI, V°, *Responsabilité*, bl. 319; *Bonnetcase* : *Dr. Civil T. II*, n° 182; *Colin et Capitant* : *Dr. Civ. T. II*, bl. 179; *Mazeaud : Responsab. civile*, T. I, n° 439; *De Page* : *Dr. Civ. T. II*, bl. 749);

Overwegende dat, opdat er fout weze, de wederrechtelijke daad, aan de dader toerekenbaar moet zijn (*Rép. prat. Dr. belge*, v° *Responsabilité*, T. XI, bl. 322; *De Page* : *Dr. Civ. II*, n° 1034; *Colin et Capitant* : *Dr. Civ. T. II*, bl. 176; *Kutsaert* : « *Responsab. extra-contractuelle* », bl. 7);

Overwegende dat de burgers, leden van een Staat, hem getrouwheid verschuldigd zijn;

Overwegende dat voorzeker de innerlijke structuur van een Staat en zelfs zijn bestaan, vatbaar zijn voor evolutie en wijzigingen; dat de burgers, in het bezit hunner politieke rechten, door de wettelijke middelen, hunne concepties dienaangaande mogen behartigen en doordrijven;

Maar dat het hen niet toegelaten is deze op te dringen door geweld, tegen de wil in der meerderheid hunner medeburgers en door beroep te doen op de steun van de vijand;

Overwegende dat de vreemdelingen, de gastvrijheid waarvan zij genieten, moeten erkennen, door de wetten van de Staat, die ze ontvangen heeft, stipt na te leven en niets te doen dat hem zou kunnen schaden;

Overwegende dat, door zeker bepaald feit te verbieden onder bedreiging van straf, het Strafwetboek dit feit als antisociaal bestempelt, zodat het stellen van zulk feit als een ongeoorloofde daad voorkomt, die aanleiding geven kan tot toepassing van art. 1382 B. W. B. (*Nota sub Verbr. 5 April 1921*, Pas. 1921, I, bl. 302);

2°) *Aangaande de schade* :

Overwegende dat de schade, vereist door art. 1382 B. W. B., bestaat in de schending, door een wederrechtelijke daad, van het stoffelijk of zedelijk patrimonium van een fysisch of juridisch wezen (*Repert. prat. Dr. belge*, v°, *Responsabilité*, T. XI, bl. 334; *De Page, Dr. Civ. T. II*, bl. 802);

Dat dus uit een foutieve daad materiële of morele schade spruiten kan; (*Colin et Capitant, Dr. Civ. T. II*, bl. 175; *Josserand* : *Dr. Civ. T. II*, bl. 261; *Ganot* : « *La réparation du préjudice moral* »);

Overwegende dat de stoffelijke schade deze is waardoor het slachtoffer benadeeld wordt in de integriteit van zijn persoon of van zijn boedel; de zedelijke schade, deze waardoor het benadeeld wordt in de niet-zuiver stoffelijke elementen van zijn persoonlijkheid en buiten zijn zuiver geldelijke belangen (*De Page, Dr. Civ. T. II*, bl. 804; *Laurent* : *Dr. Civ. T. III*, n° 350; *Colin et Capitant* : *Dr. Civ. T. II*, n° 187; *Mazeaud* : *Responsab. civile*, T. I, n°s 295 tot 335; *Josserand* : *Dr. Civ. T. II*, n°s 441, 442; *Darville* : de l'intérêt moral dans les obligations; *Dubois* : « *Pretium doloris* »);

Overwegende echter dat de schending van een burgerlijk recht niet wordt vereist en de zuivere krenking van het patrimonium « *sensu lato* » volstaat;

Dat art. 1382 B. W. B. inderdaad de verplichting van herstel ten laste van dader niet onderschikt aan het bestaan van een recht voorzien van rechtsvordering, zodat het beroven van een voordeel, niet in rechte beschut, met uitzondering der ongeoorloofde voordelen, aanleiding geven kan tot schadeloosstelling (*Nota Claude Renard, sub Verbr. 18 Jan. 1945*; *Revue crit. de jurispr. 1947*, bl. 87; *Nota Van Ryn, Ibid.*, bl. 119; *Verbrek. 16 janv. 1939*, Pas. 1939, I, 25; *Verbr. 28 Okt. 1942*; Pas. 1942, I, 261; *Mazeaud* : *Respons. civ. T. I*, n° 290; *Savatier*; *Resp. civile*, T. II, n°s 548, 550; *Nota Marty, sub Verbr.*

Frankr. 28 Febr. 1930; 31 Okt. 1930; Sirey, 1931, I, bl. 145, contra : De Page, Dr. Civ. T. II, n° 950 bis);

Overwegende dat burgerlijke of civiele rechten, zich onderscheiden van politieke rechten en zuiver natuurlijke rechten (Dalloz : v° Droits Civils, n° 1);

Overwegende dat art. 1382 B. W. B. in zeer algemene bewoordingen is opgesteld en het herstel van alle schade aan iemand door de daad van de mens veroorzaakt, oplegt, zonder deze te beperken bij de schending van een recht, uitdrukkelijk toegekend en beschut door de nationale wetgeving;

Overwegende dat blijkt uit de voorafgaande werkzaamheden en besprekingen, dat de wetgever deze zeer algemene termen met opzet gebruikt heeft om, op brede schaal, het herstellen der schade te verzekeren en, deze rechtvaardigt door de eisen der « *équité naturelle* » of natuurlijk recht (Locré, Code Civil, T. VI; Trulhard : memorie tot toelichting, bl. 276; Verslag van Bertrand de Greuille, bl. 280; Rede van Tarible, bl. 287);

Overwegende dat de schade kan veroorzaakt worden hetzij aan fysieke, hetzij aan zedelijke wezens of rechtspersonen;

Overwegende immers dat de rechtspersonen gesproten zijn uit de sociale neiging van de mens, gedreven tot het leven in samenleving;

Dat het zedelijk wezen kan worden aangezien als zijnde een groepering van goederen en belangen, gevormd door de wil van de mens, bestemd tot een bepaald doel en daardoor voldoende beperkt en geïndividualiseerd, om, in het domein van het recht, handelend op te treden op de wijze van een fysieke persoon (De Page : Dr. Civ. T. I, bl. 440; Planiol et Ripert : Dr. Civ. T. I, n° 71; Colin et Capitant : Dr. Civ. T. I, n° 641, 642);

Dat hieruit vloeit dat, alhoewel zij werkelijk of reëel zijn in hun bestaan als groepering, en geen loutere ficties daar gevormd door de bewuste wil van de mens, hun juridische persoonlijkheid niettemin alleen bestaat op technisch gebied (De Page : Dr. Civ., T. I, bl. 441; Planiol et Ripert : Dr. Civ., T. I, n° 71; Colin et Capitant : Dr. Civ. T. I, n° 641, 642);

Overwegende dat men dan ook beseffen kan, dat zulke groeperingen een stoffelijk en zedelijk patrimonium kunnen hebben en dus in die stoffelijke en zedelijke belangen kunnen benadeeld worden en schade lijden;

Overwegende dat de Staat een zedelijk wezen is, gesproten uit de groepering van gezinnen, in een meer uitgebreide collectiviteit, om zich te verdedigen, wanorde en anarchie te vermijden of te weren, en te genieten der orde en weldaden van het samenleven (Giron : Dict. admin. v°, Etabl. publics, n° 1; Goedseels : « *Personn. civ. associat. sans but lucratif* », bl. 47; De Page : Dr. Civ., T. I, bl. 450); zodat men hem op volgende wijze zou kunnen bepalen : « een bevolking, op permanente wijze gevestigd op een wel omschreven grondgebied, onder een algemeen gezag, en die het vrijwaren der gemeenschappelijke belangen en het vreedzaam genieten van private en collectieve rechten voor doel heeft » (Répert. prat. Dr. Belge, T. IV, v°, Etat en droit internat. public; De Louter : « Het stellig volkenrecht », T. I, bl. 161; Bonfils et Faucille : Dr. Int.

public, bl. 97; Pradier Fodéré : Dr. Int. public, T. I, n° 45 en volg.; Dalloz : Préc. droit intern. public, bl. 60; Delos : « *La société internationale* », bl. 127 en volg.);

Dat aan de Staat dan ook, door een foutieve daad, zowel stoffelijke als zedelijke schade kan berokkend worden;

Overwegende dat nog wordt beweerd dat de Staat, politiek wezen, voldoende vergeld wordt voor het misprijzen der wetten door hem opgelegd, door de beteugeling van het misdrijf door de strafwet en de toepassing der straf door de strafrechter;

Overwegende dat dit stelsel de vergoeding voor de toegebrachte schade en de strafrechterlijke vergelding, door toepassen ener straf, verwart;

Overwegende dat de schadevergoeding het herstellen in de vorige staat van het stoffelijk of zedelijk patrimonium tot doel heeft, hetzij door een prestatie in natura, geleverd door de dader, hetzij door een prestatie in geld, bij wijze van gelijkwaardigheid, gestort;

Dat, welk principe men ook aanneme, aangaande het recht van de Staat tot bestraffing, — uitboeting, intimidatie door vrees of verbetering van de schuldlige (Prins : « *Science pénale et droit positif* », bl. 20) — de strafwet, in de huidige staat onzer beschaving, het herstellen van het patrimonium van de, door de strafbare daad benadeelde persoon, geenszins beoogt, in zover zelfs dat, volgens hoogstaande criminalisten, de burgerlijke belangen in zekere gevallen eerder, door de begrippen en concepties van de strafrechter, benadeeld zijn (Prins : « *Science pénale et droit positif* » bl. 373), maar alleenlijk het herstellen der gestoorde openbare orde betracht;

Overwegende dat het stelsel, als zou door toepassing der straf, de stoffelijke of zedelijke schade aan de Staat berokkend hersteld zijn, dus geen steek houdt;

Overwegende dat het stelsel als zou morele schade geen aanleiding kunnen geven tot vergoeding om reden dat zij niet raambaar is in geld, met reden algemeen verworpen wordt;

Dat immers de moeilijkheid het bedrag der schade met juistheid en zekerheid te ramen en het gemis aan overeenstemming tussen de natuur der zedelijke schade en een vergoeding in geld geenszins de dader ontslaat, in aanwezigheid der algemene termen van art. 1382 B. W. B., van zijn verplichting de schade, aan het slachtoffer toegebracht door de foutieve daad, te herstellen (De Page : Dr. Civ. T. II, bl. 805; Laurent : Dr. Civ. T. III, n° 350; Colin et Capitant : Dr. Civ., T. II, n° 187; Mazeaud, Resp. civ., T. I, n° 282-335; Josseland, Dr. Civ., T. II, n° 441, 442; Verslag raadsheer Pilon, Verbr. Frankr. Req. 2 Febr. 1931, D. P. 1931, I, 38; Verbr. 17 Maart 1881, Pas. 1881, I, bl. 163);

Overwegende dat het volstaat dat de schade zeker en vast weze, alhoewel de grootte ervan niet precies kan omschreven worden, zodat, in zulkdanig geval, het bedrag der vergoeding dient vastgesteld te worden : « *ex aequo et bono* »;

Dat dit echter de rechter niet ontslaat van een grondig onderzoek aangaande de voorgewende schade, daar deze objectief « *in se* » moet worden

ingezien en onafhankelijk is van het bedrag der fortuin van de dader, van de zwaarte zijner fout, van het bijzonderlijk laakbaar karakter der foutieve daad, van de reden welke de dader bewogen heeft, enz. (Verbr. 22 Dec. 1947, Pas. 1947, I, bl. 557);

3°) *Aangaande het oorzakelijk verband tussen de foutieve daad en de geleden schade :*

Overwegende dat, om recht te geven tot vergoeding ten voordele van het slachtoffer een oorzakelijk verband aanwezig moet zijn tussen de foutieve daad en de berokkende schade;

Dat deze band van oorzakelijkheid hierin bestaat, dat de schade niet, of niet op dezelfde wijze of dezelfde omvang zou ontstaan zijn, in afwezigheid der bepaalde foutieve daad (De Page : Dr. Civ. T. II, bl. 807; Planiol et Ripert : Dr. Civ. T. VI, n° 538; Demogue : Dr. Civ., T. IV, n° 365; Répert. prat. Dr. Belge, T. XI, v° « Responsabilité », n° 244);

Dat echter niet wordt gevegd dat de foutieve daad de enige en noodzakelijke oorzaak weze van de toegebracht schade, in geval van meervoudige oorzakelijkheid, door het samenlopen van meerdere feiten tot het veroorzaken ener zelfde schade (De Page : Dr. Civ., T. II, bl. 810; Buri : Ueber Kausalität und deren Verantwortung, bl. 1; Demogue : Dr. Civ. T. VI, n° 372; Planiol et Ripert : T. VI n° 539; Mazeaud : Resp. Civ. T. II, n° 1441; Beroep Gent, 28 Februari 1910, Pas. 1910, II, 119; Verbr. 13 Juni 1932, Pas. 1932, I, 189; Verbr. 22 Dec. 1947, Pas. 1947, I, bl. 557);

Dat volstaat dat het verweten feit een der elementen weze welke, noodzakelijk op gelijk welke wijze bijgebracht hebben tot het ontstaan der schade, zoals zij zich heeft voorgedaan;

b) *Betreffende de hoofdelijkheid :*

Overwegende dat de hoofdelijkheid het gevolg is der aansprakelijkheid welke ingesteld werd door de wet;

Overwegende immers dat krachtens art. 2 der Besluitwet van 20 September 1945, aanvullende art. 123 decies S. W. B., de vennootschappen burgerlijk aansprakelijk zijn voor de veroordelingen tot schadeloosstelling, boeten, kosten, verbeurdverklaringen, teruggaven, geldelijke sancties allerhande, uitgesproken wegens inbreuken op de beschikkingen van titel I, Boek II, S. W. B.;

Dat Rechtspraak en Rechtsleer aannemen dat de burgerlijke aansprakelijkheid de solidariteit impliceert gezien het vermoeden der eenheid van schuld tussen de burgerlijk verantwoordelijke en de dader, schuld welke haar oorsprong vindt in een zelfde schade berokkenend feit (De Page : Dr. Civ., T. II, bl. 883; T. III, bl. 290; Crahay : « Contraventions de police », n° 75; Fuzier-Herman : Code Civil annoté, art. 1202, n° 81 en volg.; Répert. prat. Dr. Belge, T. VII, v° « Infractions », bl. 55; Verbr. 3 Dec. 1900, Pas. 1901, I, bl. 67; Burg. Kortrijk, 30 Januari 1908);

B) *Toepassing :*

1°) *Aangaande de fout :*

Overwegende dat de foutieve daad vastgesteld is door het Krijgshof dat Bernard De Craene veroor-

deeld heeft wegens economische samenwerking met de vijand;

2°) *Aangaande de schade :*

Overwegende dat het niet tegen te spreken is dat eiser zware schade geleden heeft door de oorlog;

Dat de verlenging van de oorlog bijgebracht heeft tot het verhogen van de schade;

Dat hulp aan de vijand verleend, zowel stoffelijke als zedelijke hulp, de vijand toegelaten heeft zijn weerstand te verscherpen, de oorlog verlengd heeft en zodoende de aan de Staat berokkende schade heeft verzwwaard;

Overwegende dat eiser voor het voeren van de oorlog manschappen onder de wapens heeft moeten roepen, deze heeft moeten uitrusten, drillen, wapenen en onderhouden;

Dat eiser tal van militaire uitgaven heeft moeten doen;

Dat, buiten deze uitgaven, eiser steun heeft moeten verlenen aan gezinnen van militairen in krijgsgevangenschap, aan behoeftigen, aan gezinnen van weggevoerden en politieke gevangenen;

Dat hij propaganda uitgaven heeft moeten doen voor het behouden der weerstandsmentaliteit in het bezette gebied;

Dat daarenboven de Staat de last zal moeten dragen der schade toegebracht aan openbare en private goederen, geraamd voor deze laatste alleen op 32 milliard, waarde 1939, alsook de last der invaliditeitspensioenen en vergoedingen aan weduwen en wezen;

Dat de Staat op zich het waardeloos geworden actief in « clearing » der Emissiebank zal moeten overnemen en zich in plaats van deze laatste zal moeten stellen als schuldenaar tegenover de Nationale Bank;

Dat deze schade niet kan worden betwist en dus zeker is;

Dat zij dan ook dient vergoed te worden;

Overwegende dat de moeilijkheid, in de verschillende schadefactoren, het aandeel vast te stellen als faktor der schade, der foutieve daad gesteld door eerste verweerder, deze niet ontslaat van zijn verplichting tot herstel;

Overwegende dat eiser de schade raamt op 8.000.000,— fr., zijnde het bedrag der betalingen gedaan door de vijand voor de leveringen van camouflieverf;

Dat deze raming als overdreven voorkomt;

Overwegende dat de grondstoffen geleverd werden door de vijand en Bernard De Craene deze alleenlijk verwerkt heeft;

Dat spruit uit een brief van de Heer Standaert, in datum 17 November 1945, dat, in geval van weigering van de Heer De Craene, de firma Herb-Haarhaus, welke het werk had besteld niet zou gearzeld hebben de fabriek te laten opeisen, zodat in ieder geval de levering der waar niet kon vermeden worden;

Overwegende dat spruit uit de strafbundel dat het getal werklieden niet verhoogd werd, noch de inrichting vermeerderd;

Overwegende dat spruit uit de uitleg verleend ter zitting dat de camouflieverf, welke geleverd

werd, maar dienen kon gedurende een korte tijd en daarbij uit zulkdanige chemikaliën vervaardigd was dat zij, bij luchtlichtopnamen, op de lichtprenten het camoufleren liet uitschijnen;

Dat dus, op militair gebied, de hulp aan de vijand verleend, uiterst gering was en weinig doelmatig, zodat men niet kan zeggen dat daardoor de militaire last van eiser verzwaaard werd;

Overwegende dat gedurende de bezetting de maatschappij « De Craene » een totaal zakencijfer van 17.380.223,— fr. bereikt heeft, waarvan 8.721.606,— fr. voortkomende van leveringen aan de vijand;

Dat de totale geboekte winst 896.903,— fr. bedraagt, waarin 571.147,— fr. onrechtmatige winst verkregen door de leveringen aan de vijand;

Overwegende dat, in de hypothese dat de firma De Craene hare nijverheid had stop gezet, de Belgische collectiviteit de huisgezinnen der werklieden en bedienden had moeten ondersteunen;

Dat de gebouwen en materiaal onder sekwestre liggen;

Dat alle onkosten door de firma De Craene gedaan voor betaling van wedden, lonen, onderhoud van gebouwen en materiaal, geen schade vertegenwoordigen, wat eiser betreft;

Overwegende dat de enige schade bestaat in de zuivere winst, som welke, door de Emissiebank werd uitbetaald, op het actief werd gebracht van de « clearing », ten laste werd gelegd van de Nationale Bank en door de Staat zal moeten gedragen worden, bij wijze van overname der schuld van de Emissiebank tegenover de Belgische Staat;

Dat de schadevergoeding dan ook op dit bedrag, zijnde 571.147,— fr. kan worden vastgesteld;

3°) *Aangaande het oorzakelijk verband tussen fout en schade :*

Overwegende dat voor de eiser het volstaat te bewijzen dat de fout van Bernard De Craene, zijnde zijn bedrijvigheid ten bate van de vijand, noodzakelijk de geleden schade beïnvloed heeft in die zin dat, in afwezigheid dezer fout, de berokkende schade, niet absoluut dezelfde zou geweest zijn;

Overwegende dat dit vast staat;

Overwegende dat de Nationale Bank voorschotten deed aan de Emissiebank, dat deze voorschotten deed aan het Duitse Reich, Duitse onderdanen of Duitse firma's; dat zekere dezer betalingen, vertegenwoordigend zagezegde handelsverrichtingen, geboekt werden op de « clearing » in Berlijn;

Overwegende dat deze « clearing » een batig saldo gelaten heeft, ten voordele der Emissiebank, ten bedrage van tientallen milliarden, dat dienen moest tot delging der schuld der Emissiebank tegenover de Nationale Bank;

Dat dit batig saldo echter niet zal worden uitbetaald;

Overwegende dat, ten laatste, eiser de schuld der Emissiebank tegenover de Nationale Bank zal dienen over te nemen en zelf te dragen;

Overwegende dat vanzelfsprekend deze schuld met 8.721.606,— fr. verminderd zou geweest zijn, ware zij niet, langs Herbig-Haarhaus en de Emissie-

bank om, aan eerste verweerder uitbetaald geweest;

Dat nochtans, zoals hoger gezegd, dit bedrag niet in zijne totaliteit de geleden schade vertegenwoordigt, maar het bedrag der schade dient bepaald te worden op 571.147,— fr.;

Dat dus het oorzakelijk verband, tussen fout en schade, wel aanwezig is; dat de bepaalde fout van De Craene, in het geheel complex der schadefactoren een noodzakelijke invloed op de schade, door de Staat geleden, gehad heeft;

4°) *Aangaande de alheellijkheid :*

Overwegende dat Bernard De Craene afgevaardigde-beheerder was der N. V. « H. & O. De Craene »;

Dat hij als dusdanig veroordeeld werd;

Overwegende dat blijkt dat hij, wat betreft de ongeoorloofde kontrakten ten bate van de vijand gesloten, optrad in naam en voor rekening van tweede verweerster, en zijne bedrijvigheid deze laatste hoofdzakelijk ten goede kwam;

Dat hoofdelijkheid dan ook afgeleid wordt, zoals hoger uiteengezet, uit de wettelijke bepalingen welke tweede verweerster burgerlijk aansprakelijk stellen;

Om deze redenen :

De Rechtbank, alle verdere besluiten van de hand wijzende;

Verklaart de eis ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond;

Veroordeelt alheellijk of hoofdelijk verweerders tot de betaling aan eiser, ten titel van schadevergoeding, der som van 571.147,— frank, verhoogd met de gerechtelijke rente;

Bepaalt de lijfswang tegenover eerste verweerder, in geval van wanbetaling op zes maanden;

Verwijst verweerders solidair in de kosten;

Geeft akte aan eiser dat hij het geding schat, wat betreft bevoegdheid en aanleg, op een som meerder dan 12.500,— frank, ten overstaan van ieder verweerder;

Verklaart onderhavig vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal en zonder borg, behalve voor de kosten.

NOOT : De beide hierboven gepubliceerde vonnissen van de Rechtbank te Kortrijk behelzen een ernstige poging om de veroordeling van politieke delinquenten tot schadevergoeding jegens de Staat behoorlijk te motiveren.

In de uitvoerige noot onder het cassatie-arrest van 22 December 1947 (R.W. 1947-1948, 670 e.v.) werd de rechtspraak omtrent de civielrechtelijke aansprakelijkheid van politieke delinquenten tegenover de staat aan een critische beschouwing onderworpen. Men vergelijkte ook de annotaties onder Rechtbank Brussel 13 Januari 1948 (R.W. 1947-1948, 803) Rechtbank Brussel, 23 Februari 1948 (R.W. 1947-1948, 873) Rechtbank Hasselt, 15 Januari 1948 (R.W. 1947-1948, 1091) ; Rechtbank Brussel, 25 Maart 1948 (R.W. 1947-1948, 1154). Een overzicht der rechtspraak van de burgerlijke rechtbanken vindt men in het J.T., 13 Juni 1948, 365 en 366.

Wanneer men consequent doordenkt tot welke gevolgen een opvatting, als in beide Kortrijkse vonnissen neergelegd, kan leiden, blijkt hoe weinig houdbaar zij is.

*vgl. H. v. Ber. Brussel 24/11/1948
Civ. 1948-49, 684*

De redenering van de Rechtbank komt in het kort hierop neer: de Staat is een rechtspersoon als ieder ander; door een aan de schuld van de dader te wijten handeling of nalaten kan de Staat zoals ieder ander rechtspersoon, materiële en zedelijke schade lijden in zijn «patrimonium sensu lato». De dader moet krachtens art 1382 B.W. deze schade vergoeden.

Laten wij nagaan tot welke gevolgen deze rechtspraak zou kunnen voeren.

Onder de door de Staat geleden schade brengen beide vonnissen de kosten van oorlogvoering d.w.z. de kosten van de uitoefening ener bij uitstek publiekrechtelijke taak, die alleen aan de Staat toekomt.

De Staat, resp. andere openbare lichamen, maken ook belangrijke kosten ter handhaving van de interne rechtsorde, o.a. voor de instandhouding van de rechterlijke macht, de politie, het gevangeniswezen, inrichtingen voor landlopers, de brandweer enz. Heel dat kostbare apparaat zou niet nodig zijn, indien er geen dieven waren, geen moordenaars, geen vechtersbazen, geen seksuele misdadigers, geen brandstichters, geen onvoorzichtige mensen, die door nalatigheid brand veroorzaken, geen roekeloze automobilisten, geen muntvervalsers, geen meinedigen, geen lasteraars, geen landlopers, geen dronkaards, zelfs geen baldadige studenten.

In het stelsel van de Kortrijkse Rechtbank zouden al deze kwaaddoeners moeten veroordeeld worden tot schadevergoeding jegens de Staat, daar zij diens uitgaven hebben noodzakelijk gemaakt of verzaard en dus schade hebben toegebracht aan zijn «patrimonium sensu lato». Dat niet kan worden bepaald welk aandeel van die schade aan elk van hen te wijten is, doet weinig ter zake daar het bedrag der door ieder verschuldigde schadevergoeding «ex aequo et bono» zal worden begroot.

Ook door het plegen van misdrijven van het gemene recht lijden de goede naam en het prestige van de Staat in het buitenland, niet alleen zedelijk, doch ook materieel, doordat b.v. toeristen een land, waar veel misdaden worden gepleegd, niet zullen bezoeken zodat de toevoer van deviezen daardoor zal worden gestremd.

De consequente toepassing van de leer, in beide Kortrijkse vonnissen aanvaard, moet ook leiden tot de toepassing van art. 1382 B.W. ten aanzien van politieke daden, die niet vallen onder de bepaling van de eerste titel van het tweede Boek, Wetboek van Strafrecht: de Flamant, die beweert, dat de Vlamingen nog steeds worden achteruitgesteld en de taalwetten niet eerlijk worden toegepast; de Wallingant, die daarentegen schrijft, dat de Walen onrechtvaardig worden behandeld door het centraliserend Brussel; de communisten, die schrijven, dat de Staat in dienst is gesteld van het buitenlands kapitalisme en van de vreemde trusts; de anti-communisten, die hun misnoegen daarover uiten, dat de «knechten van Moskou» nog steeds teveel hun invloed doen gelden in de Staat; zij allen schenden de goede naam van de Staat en tasten zijn prestige aan bij vriend en vijand, bij tegenwoordige of voormalige bondgenoten. Zij zijn wellicht niet strafbaar, maar geen nood: zij kunnen tot schadevergoeding worden veroordeeld, en wel tot zodanig bedrag, dat zij daardoor hun geheel vermogen verliezen.

Het eerste hierboven overgedrukte vonnis wijst op Roosevelt, die de mening zou zijn toegedaan geweest, dat België moeilijk zijn onafhankelijkheid zou terugvinden «gezien de diepe verdeeldheid bij de bevolking aangaande 's lands eenheid en bestaan». Indien Roosevelt werkelijk aldus heeft gedacht, is het weinig waarschijnlijk, dat hij deze mening heeft gevormd,

op grond van de in het land tijdens de oorlog gevoerde propaganda. Eerder zou moeten worden aangenomen, dat zulks zou geschied zijn onder invloed van hetgeen vóór de oorlog is gebeurd, gezegd en geschreven. Maar niet alleen V. N. V.-ers hebben een boekje opengedaan over bepaalde toestanden, doch ook anderen, wier loyaliteit tegenover de Staat niet aan de geringste twijfel onderhevig is. Zal men ook hen tot schadevergoeding veroordelen wegens aantasting van het prestige van de Staat?

Laten wij veronderstellen, dat in een of andere staat werkelijk ergerlijke misstanden bestaan of hebben bestaan en deze door sommige scherp werden geheld. Wie tasten dan het meest de goede naam en het prestige van de Staat aan? De bestrijders van de misstanden of zij, die deze misschien in het leven hebben geroepen en — wellicht in eigen persoonlijk voordeel — hebben gehandhaafd? Of is het een regel van ongeschreven recht: «Het is verboden de in de Staat bestaande misstanden en onrechtvaardigheden aan te klagen op straffe van schadevergoeding?». Maar wat zou er dan overblijven van de vrijheid van opinie en van de vrijheid van drukpers?

Misschien zijn er juristen, die het wenselijk achten voor politieke misdrijven opnieuw de algehele of gedeeltelijke verbeurdverklaring van het vermogen van de delinquent als straf in te voeren. Dit geschiedt dan echter openlijk door opneming van een desbetreffende bepaling in het Tweede hoofdstuk van het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht, niet door een zgn. toepassing van art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek. En aan art. 12 van de Grondwet voege men dan de woorden toe: «... behalve wegens politieke delicten». Een voordeel zou het dan nog zijn, dat de verbeurdverklaring alleen zou kunnen worden uitgesproken wegens strafbare feiten, terwijl zij bij hantering van art. 1382 B.W. ook kan worden toegepast op grond van niet-strafbare handelingen.

Wanneer men de logische consequenties van de leer van een gedeelte onzer jurisprudentie aldus nagaat en constateert tot welke onaannemelijke gevolgen zij kan leiden, moet men tot de conclusie komen, dat er aan die leer iets hapert. O.i. ligt de fundamentele fout in het gelijkstellen van Staat en andere publiekrechtelijke lichamen met particulieren of rechtspersonen van privaatrechtelijke aard. Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek is geschreven ter bescherming van de privaatrechtelijke belangen van de particulieren en van rechtspersonen, die op dezelfde voet als particulieren deelnemen aan het verkeer, niet ter handhaving van de publiekrechtelijke taak van de Staat of van andere overheidsorganen.

Als regel heeft de Staat aan zijn onderdanen de bevoegdheid ontzegd om door aanwending van geweld (eigen richting) hun belangen te vrijwaren; daarom heeft de wetgever hun een recht op schadevergoeding toegekend wegens schending van die belangen.

De Staat en de lagere publiekrechtelijke lichamen beschikken daarentegen over geweld om de bemoeilijking of verzwaring van de uitoefening van hun publiekrechtelijke taak tegen te gaan, preventief door aanwending van politiedwang, repressief door toepassing van straf.

Schadevergoeding ter zake van de belemmering of benadeling van de specifieke overheidsstaak is niet aannemelijk en kan zeker niet steunen op de privaatrechtelijke bepaling van art. 1382 B.W.

Het is volkomen juist, dat, zoals in bovenstaande vonnissen wordt overwogen, straf en schadevergoeding verschillende doeleinden hebben; de straf strekt tot herstel van de verstoorde openbare orde; de schadevergoeding tot herstel van geschonden privaatrechten.

De handhaving van de openbare orde is de specifieke taak van de Staat : als middel daartoe beschikt hij over het arsenaal van de bij de wet voorziene straffen.

De Staat moet echter niet-ontvankelijk worden verklaard, wanneer hij ter handhaving van zijn publiekrechtelijke taak een beroep doet op art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek. Dit is niets anders dan een onoirbare poging om dit artikel te verwringen tot een verkapte straffebepaling ten behoeve van de Staat. Alleen dan kan de Staat een vordering instellen, op grond van art. 1382 B.W., wanneer hij niet optreedt als overheidsorgaan, doch uitsluitend als particulier deelneemt aan het verkeer.

Opgemerkt mag nog worden, dat de eerbied voor de Grondwet niet wordt bevorderd, wanneer bij de burgers de indruk wordt gewekt, dat de Staat een bepaling der Grondwet, met name art. 12, tracht te ontduiken door een gewrongen hantering van art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek. Niemand minder dan de Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Staatsminister Frans Van Cauwelaert, heeft reeds vóór maanden op dit aspect van de civielrechtelijke vervolging der politieke delinquenten gewezen.

E.J.M.

NECROLOGIE

Mr EUGENE VAN DEN BOSCH

In ons nummer van 23 Januari l.l. bracht onze redactie hulde aan de nagedachtenis van onze betreurde Confrater Mr Eugène Van den Bosch.

Wij houden er aan hieronder de tekst af te drukken van de diepgevoelde rede welke Mr Charles Boelens, Stafhouder der Balie van Antwerpen, uitsprak bij de teraardebestelling van onze overleden confrater :

* * *

« Er zijn stonden in het leven waar de mens de onmacht der woorden voelt om zijne innige gevoelens weder te geven.

» Nog kunnen wij niet beseffen dat Meester Eugène Van den Bosch is heengegaan. Zijne immer gelijke vitaliteit, zijne werkkraft en strijdvaardigheid gaven ons de overtuiging der onsterfelijkheid zijner krachten. Maar het noodlot vatte hem onverbiddeijk op verrassende wijze : de droefheid en de rouw der Balie zijn diep.

» Ene onvergetelijke gunst werd mij gegeven lange jaren met Meester Eugène Van den Bosch mede te werken in het kabinet, waar hij *toen, reeds 17 jaren*, onder de leiding van onze diepbetreurde en vereerde Meester Louis Franck opgegroeid was, en in zo enge en broederlijke samenwerking practiserende met Meester Antoine Franck.

» Als rotsvast en onwankelbaar beschouwde Meester Eugène Van den Bosch de principen van eer, waardigheid en tact, die de grondslagen zijn van onze Orde. Zij waren voor hem een tweede natuur en de adviezen die hij, als lid van de Raad der Orde, gaf, waren hoog geprezen. In de loop zijner zeven en veertig jaren practijk, gaf hij bijna dag en nacht het beste van zich zelve aan de verdediging der grote en zware belangen die hem werden toevertrouwd en altijd met dezelfde onverpoosde toewijding, dezelfde opoffering, en dezelfde hardnekkigheid, zowel in Maritieme, Handels- en Burgerlijke Zaken, als deze van nederige cliënten, die zijne hulp en zijn steun kwamen inroepen.

» Zijn rol van patroon en opleider tegenover de jonge confraters begreep Meester Eugène Van den Bosch op de meest verheven wijze, zonder besparing van tijd, moeite en geduld. Hoe diep is de droefheid en terneergeslagenheid van stagisten en medewerkers niet op dit pijnlijk ogenblik ?

» En met dezelfde gedachte van innige erkentelijkheid zullen diegenen zijne nagedachtenis vereren, waarvan Meester Eugène Van den Bosch een familielid verdedigde met ijver en geheel zijn talent, voor de Krijgsraden van de vijand tijdens de oorlog 1914-18.

» Deze reuzenarbeid verrichtt Meester Eugène Van den Bosch dank zij deze bijna bovenmenselijke gaven. Hij heeft deze edele taak doorgedreven tot zijn laatste zucht, maar in het licht der volle overtuiging van de onsterfelijkheid zijner krachten.

» En Hij die ons verlaat, heeft zijn geest en zijne ziel nochtans nooit laten beheersen of verouderen onder de druk van zijn beroepskenissen.

» Kunst en kultuur waren in deze bewonderenswaardige personaliteit van Meester Eugène Van den Bosch op het voorplan der ontwikkeling gebleven. Zij waren hem lief en behielden hoog zijn hart en blij zijn gemoed.

» De advocaat bleef een mens, leefde voor het goede en het schone.

» De Balie buigt met eerbiedt voor U, beminde Confrater, Vaarwel ! U ruste zacht ! »

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad. — Afl. 5 van 29 Januari 1942.

Mr. A. Büchenbacher, Het Nederlandse Armenrecht en het recht van de Arme. — Mr. A. F. J. C. Habermehl, Het Belgisch precedent. — Mr. W. P. C. Knuttel, Benoeming tot geschorst voogd (echtscheiding bij tijdelijke voogdij).

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-Ambt en Registratie. — Nr. 4071 van 29 Januari 1949.

Mr. G. J. Scholten, De onrechtmatige overheidsdaad. — Th. A. Van Os, Het Ontwerp-Successiewet, m.o. Prof. Dr. P. J. A. Adriani.

Journal des Tribunaux. — 30 Januari 1949, Nr. 3796.

Van de Velde-Winant J. La plénitude de juridiction et le droit d'évocation.

Recueil de Jurisprudence du Droit Administratif et du Conseil d'Etat. Rechtspraak en Bibliographie.

Vlaamse Juristen

Abonneert U op het
RECHTSKUNDIG WEEKBLAD